

SDE Analiz

Yeni Anayasa Tartışmaları Işığında Yüksek Seçim Kurulu

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat IŞIK

Editör

Dr. Murat YILMAZ

SDE İç Politika ve Demokratikleşme Koordinatörü

İçindekiler:

Editör	3
Özet	4
Abstract.....	5
Giriş	6
Türkiye’de Seçim ve Seçimlerin Yönetim ve Denetiminin Kısa Tarihiçesi.....	7
Osmanlı Dönemi.....	7
İstiklal Savaşı Dönemi	9
Tek Parti Dönemi	9
Çok Partili Dönem.....	10
Yüksek Seçim Kurulu’nun Kurulması.....	12
1961 Anayasası Dönemi.....	17
1982 Anayasası Dönemi.....	19
Yüksek Seçim Kurulu’nun Yapısı, Görev ve Yetkileri	24
Yapısı	24
Görev ve Yetkileri	25
Yargısal Görev ve Yetkileri	26
İdari Görev ve Yetkileri.....	27
Yüksek Seçim Kurulu’nun Hukuki Yapısı	32
Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim ve Denetimi.....	34
Yüksek Seçim Kurulu ve Siyaset.....	37
Sonuç ve Öneriler.....	41
Sonnotlar	54

Editör

Bir siyasi rejimin demokratik olma kriterlerinin en önemlilerinden biri, seçimlerin "serbest ve adil" bir şekilde gerçekleşmesinin güvence altına alınmasıdır. Seçimlerin serbest ve adil olması sayesinde seçmenler, temsilcileri seçebilir ve demokratik aktörler ortaya çıkabilirler. Yargı denetimi serbest ve adil seçimler için vazgeçilmezdir. Bu kriter, 1912 sopalı seçimleri, 1946 "açık oy- gizli tasnif" yolsuzlukları gibi tecrübelerin yaşandığı ülkelerde bilhassa ehemmiyet kazanmaktadır.

Türkiye, bu kötü tecrübelerden sonra seçimlerin serbest ve adil olması için yargı denetimi altında bir seçim mevzuatına ve kurumlaşmaya gitmiştir. Anayasal bir kurum olan Yüksek Seçim Kurumu, bu arayışın bir ürünüdür. Ancak YSK'nın yapısı ve oluşumu itibarıyla bürokratik vesayetlin bir aracına dönüşmesi, problemleri de beraberinde getirmiştir. Seçimlerin yargı denetiminin dışına çıkarak bürokratik vesayet ideolojisini esas alan, raporda serimlenen örneklerde görüleceği üzere, karar ve uygulamalarıyla YSK tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Türkiye'de yargı denetiminin hakların ve özgürlerin korunmasını değil, devlet otoritesini ve bürokratik vesayet ideolojisini korumayı esas alması YSK'nın da hatalarının kaynağına işaret etmektedir.

Yeni anayasa tartışmaları ve demokratik reformlar çerçevesinde YSK'nın da tartışılması elzemdir. SDE olarak **Vesayetsiz ve Tam Demokratik Bir Türkiye İçin İnsan Onuruna Dayanan Yeni Anayasa** raporunda (Mayıs, 2011) YSK'daki reform gerekliliğinin altını çizmiştik. Nitekim YSK en son 12 Haziran 2011 tarihindeki genel seçimlerdeki karar ve uygulamalarıyla bizleri haklı çıkardı. Tartışma konusu olan YSK'nın, yeni tartışmalı kararlardan önce tartışılması ve yeniden düzenlenmesi isabetli olacaktır. Elinizdeki analizde değerli akademisyen Hüseyin Murat Işık, Türkiye'de seçimlerin tarihini, mevzuat, kurumlaşma ve tatbikatı eleştirel bir bakış açısıyla ele almakta ve YSK ile il seçim kurullarına ilişkin yeni öneriler sunmaktadır.

Özet

Ülkemizde seçim müessesesinin geçmişi, Tanzimat'a kadar uzanmaktadır. Seçimler, aynı zamanda bir toplumdaki iktidar paylaşımını da belirlediğinden, bir takım çekişme ve uyuşmazlıkların da yaşanması mukadderdir. Bu itibarla seçimlerin sıhhatine ilişkin tartışmaların da bir o kadar eskiye gittiği söylenebilir. Seçimlerin denetimi olgusu, konuya ilişkin ilk hukuki düzenlemelerden olan "İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkatı"ne kadar uzanmaktadır. Ondan sonraki kanuni düzenlemelerde de mutlaka seçimlerin denetimine ilişkin hükümler ve buna bağlı olarak da denetim kurulları yer almıştır.

Günümüzdeki adı ve görev ve yetkileri ile birlikte Yüksek Seçim Kurulu'nun ilk kuruluşu 1950'ye kadar uzanmaktadır. 1950 yılında yapılan kanuni düzenlemeyle seçimlere ilişkin itirazların çözümü maksadıyla Ankara'da "Yüksek Seçim Kurulu", vilayetlerde "il seçim kurulları", ilçelerde de "ilçe seçim kurulları" kurulmuştur. YSK'nın esas görevi, seçimlerin iptali veya milletvekilliğinin düşmesi ile sonuçlanacak önemli seçim uyuşmazlıklarına ilişkin rapor hazırlayarak bunu TBMM'ye sunmak olmuştur. Yani seçim uyuşmazlıklarında nihai karar mercii YSK değil TBMM'dir. Kanunda 1954 yılında yapılan değişiklikten sonra YSK seçim uyuşmazlıklarının çözümünde nihai karar mercii haline getirilmiştir. Bu düzenlemede yer alan temel ilkeler gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında yer almış ve ilgili mevzuat da buna göre düzenlenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu da kimi yüksek yargı organları gibi nihai karar mercii olmak bakımından vermiş olduğu bazı kararları ile siyasal sistemin işleyişini tıkayabilmektedir. Bunun temel nedeni de bu çalışmada verilen somut örneklerde olduğu gibi, kendilerinden beklenildiği gibi "bağımsız ve tarafsız" bir hakem olarak karar almak yerine, devletin resmi ideolojisini korumak saikiyle "bağımsız ama taraflı" bir bekçi gibi hareket etmeleridir. Bu tavrın, en son yapılan 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde olduğu gibi siyasal sistemi kilitlediği görülmüştür. Dolayısıyla bu alanda reform yapılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu itibarla, yeni Anayasa çalışmalarının yürütüldüğü bu günlerde bu çalışmalara naçizane bir katkı sağlamak bakımından Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının üye kompozisyonunun ve görev ve yetkilerinin nasıl olması gerektiğine dair bir takım öneriler dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seçim, Seçimlerin Yönetim ve Denetimi, Yüksek Seçim Kurulu, Demokratik Temsiliyet, Devletin Resmi İdeolojisi

Abstract

The history of the practice of voting dates back to the Tanzimat (The reformation of the structure of the state in Ottoman Empire) in our country. Since elections determines the way of sharing power in a given society, undergoing some sorts of strife and conflict is unavoidable. In this regard, the debates on the healthiness of elections can also be said to go long back as that of elections. The fact of supervision of elections, traces back to the period of one of the earliest legal arrangement, "İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati" (Provisional Law for Parliamentary Elections), related to the issue. In subsequent arrangements, as well, there have been provisions concerning the supervision of elections and inspection bodies accordingly.

The establishment of "Supreme Electoral Board "with its current name, mission and authority goes back to 1950. The institutions of Supreme Electoral Board, provincial election committee and county election committee were founded in Ankara, other cities and towns respectively with the aim of settling disputes over elections through a legal regulation in 1950. The primary duty of Supreme Electoral Board was to prepare reports concerning serious election disputes, such as the repealing of elections or cancellation of parliamentary membership and submit it to the Parliament, which means the final arbiter is not SEB (Supreme Electoral Board) but the Parliament. After amendment in the relevant law in 1954, SEB was authorized to be the final decision body in resolving election disputes. The main principles incorporated in this regulation took place in both the 1961 and 1982 Constitution and applicable legislation was arranged accordingly.

SEB may obstacle the process of political system through some of its decisions owing to being the final arbiter like higher judicial bodies. The leading motive behind this – as given in concrete examples in this study – is its acting as an independent but partial guard with the aim of keeping the official ideology instead of being an independent and impartial arbitrator as it is supposed to be. This stance has blocked the political system as it did in 12 June 2011 General Elections. Therefore, it is an unavoidable essentiality to make reforms in this field. In this sense, some suggestions on member composition of Supreme Electoral Board and other election boards, what and how should their duties and authorities be have been put forward in this study in order to make a humble contribution to efforts in this period in which studies are being made for a new Constitution.

Key words: Election, Management and Supervision of Elections, Supreme Electoral Board, Demokratic Representation, Official Ideology of State.

Giriş

**Günümüzde
bir ülkedeki
siyasal rejimin
demokratikliğinin
en temel ölçütü
olarak; "insan
hakları"nın
korunmasından
sonra, "serbest
ve adil seçim"
uygulamasının
mevcudiyetine
bakıldığını
söyleyebiliriz.**

Temsili demokrasilerde toplum, bir mecliste kendisi adına ortak kararlar alacak temsilcilerini seçer ve bir temsilciler meclisi oluşur. Çünkü toplumu ilgilendiren her karar için o toplumu oluşturan tüm fertlerin doğrudan katılacağı bir oylamaya başvurmak, oldukça zor ve maliyetlidir. Bu bakımdan seçim, toplumsal kararlara ilişkin tercihlerin dolaylı bir biçimde ortaya çıkmasını sağladığından, aynı zamanda demokrasinin tecellisinin ilk, belki de en önemli aşamasıdır.

Ülkemizde seçim müessesesinin geçmişi, Tanzimat'a kadar uzanmaktadır. Seçimler, aynı zamanda bir toplumdaki iktidar paylaşımını da belirlediğinden, bir takım çekişme ve uyuşmazlıkların da yaşanması mukadderdir. Bu itibarla seçimlerin sıhhatine ilişkin tartışmaların da bir o kadar eskiye gittiği söylenebilir. Nitekim ülkemiz de seçim tarihine "sopalı seçimler" olarak geçen 1912 seçimleri ile "açık oy- gizli tasnif" ilkesinin uygulandığı 1946 seçimleri bu tartışmalı tarihin en bilinen örneklerindedir.

Günümüzde bir ülkedeki siyasal rejimin demokratikliğinin en temel ölçütü olarak; "insan hakları"nın korunmasından sonra, "serbest ve adil seçim" uygulamasının mevcudiyetine bakıldığını söyleyebiliriz. Bu çalışmada da bu ölçütlerden, "serbest ve adil seçimler" in sağlanabilirliği bakımından, anayasal bir kurum olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) yapısı, görev ve yetkileri ele alınacak ve yeni anayasada YSK nasıl düzenlenirse Türkiye'nin demokratikleşmesine katkı sunabileceğine ilişkin görüş ve önerilerde bulunulmaya çalışılacaktır.

SDE Analiz

Türkiye’de Seçim ve Seçimlerin Yönetim ve Denetiminin Kısa Tarihçesi

Osmanlı Dönemi

Türkiye’de önemli kamusal makamlar için seçim uygulamasına gidilmesinin tarihçesi neredeyse iki asırlık bir geçmişe sahiptir. İlk olarak Tanzimat döneminde vilayet yönetiminde yapılan reformlar sonrasında gündeme gelen vilayet meclisleri (Muhassillik Meclisi) için “yerel seçimler” uygulanmıştır¹. Daha sonra siyasi tarihimizde Birinci Meşrutiyet Dönemi olarak bilinen dönem ki 1876 Kanun-i Esasi’nin yani modern anlamda ilk anayasanın kabulü ile başlamaktadır, aynı zamanda ilk parlamento seçimlerinin de yapıldığı dönemdir. Bu meyanda ilk “genel seçimler” hem Kanun-i Esasi, hem de 1877 yılında çıkarılan bir “Talimat-ı Muvakkate”ye² (Geçici Yönetmelik) istinaden yapılmıştır.

Seçimle oluşturulacak bir meclis ve Osmanlı vatandaşlarının siyasi hakları ilk kez bu Anayasa ile hayata geçirilmiştir. Nitekim madde 42’de; “Meclis-i Umumi’nin Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan’dan oluşacağı” ifade edildikten sonra, Heyet-i Ayan üyelerinin, çevrelerinde muteber, önemli devlet hizmetlerinde bulunmuş, eğitilmiş ve kırk yaşını aşmış kimseler arasından (m.61) kayd-ı hayat şartı ile (m. 62) ve padişah tarafından seçileceği (m. 60) belirtilmiştir. Heyet-i Mebusan’ın da; her elli bin erkek Osmanlı vatandaşı için bir üye olmak üzere (m. 65), otuz yaşını aşmış, Türkçe bilen, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip ve çevresinde muteber Osmanlı vatandaşları içinden seçilen üyelerden oluşacağı (m. 68), seçimlerin dört yılda bir (m. 69) ve gizli oyla (m. 66) yapılacağı hüküm altına alınmıştır.³

Yine Talimat-ı Muvakkate’ye göre; Meclis-i Mebusan “bu senelik” yüz otuz üyeden oluşacak (m. 1) ve seçim kanunu hazırlanıncaya kadar “bu senelik” Muvakkat talimatla seçimler yapılacaktır (m. 2). Aday olabilmek içinse; servet

Türkiye’de önemli kamusal makamlar için seçim ilk olarak Tanzimat döneminde vilayet yönetiminde yapılan reformlar sonrasında gündeme gelen vilayet meclisleri için “yerel seçimler” şeklinde uygulanmıştır.

SDE Analiz

ilkesi getirilmiş, yani Türkiye’de az-çok bir emlak sahibi olması, 25 yaşını bitirmiş, devletin “lisan-ı resmisi” yani Türkçeyi bilmesi ve çevresinde yaşayış ve ahlaki itibarıyla iyi bilinen bir insan olması gerekiyordu (m. 3). İstanbul ve çevresi dışında kalan yerlerin milletvekillerini, o yerlerin idare meclisi üyeleri gizli oyla seçeceklerdi. İstanbul ve çevresi ise yirmi seçim çevresine ayrılarak o çevrenin ileri gelenlerinden birer seçim kurulu kurulacak ve her seçim çevresi halkından 25 yaşını bitirmiş erkekler, emlak sahibi de olmak kaydıyla kendi seçim çevreleri için ikişer vekil seçecek, nihayet yirmi seçim çevresinden seçilen bu kırk kişi de İstanbul milletvekillerini seçeceklerdi (m. 6).

Birinci Meşrutiyet döneminde söz konusu Talimat-ı Muvakkate ile bir seçim yapılması öngörülürken yeni bir seçim kanunu yapılamadığından, ikinci devre seçimleri de bu geçici yönetmelik ile yapılmıştır. İlk seçim devresi 1877 yılı Ocak-Şubat ayları arasında yapılmış ve Mebusan Meclisi 28 Haziran 1877’de görevini tamamlamıştır. Mebusan Meclisi’nin ikinci devresi de 1877’de yapılan seçimler sonrasında 13 Aralık 1877’de göreve başlamış ancak iki ay gibi kısa bir süre görev yaptıktan sonra hükümetin önerisi ile 14 Şubat 1878’de “İrade-i Seniye” (padişah kararı) ile “tatil” edilmiştir.⁴

Birinci Meşrutiyet döneminde söz konusu Talimat-ı Muvakkate ile bir seçim yapılması öngörülürken yeni bir seçim kanunu yapılamadığından, ikinci devre seçimleri de bu geçici yönetmelik ile yapılmıştır.

Otuz yıl aradan sonra ilan edilen İkinci Meşrutiyet’le birlikte önce 1908’de “İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati”⁵, yani geçici seçim kanunu çıktı. Daha sonra Kanun-i Esasi’de “1909 değişiklikleri”⁶ yapılarak “dernek kurma” hakkı tanındı (m. 120) ve buna dayanılarak siyasi partiler serbestçe faaliyete geçtiler. Dolayısıyla Türkiye’de ilk “çok partili siyasi hayat” başlamış oldu.

İntihab-ı Mebusan Kanunu, Kanun-i Esasi ve Talimat-ı Muvakkate’deki seçimlere ilişkin temel hükümleri korumuştur. Yani yaş, servet ve toplum içinde muteber olma gibi hususiyetler (m. 11) ile elli bin erkek nüfus için bir mebus çıkarılması (m. 2) ve Talimat-ı Muvakkate’de kısmen öngörülen iki dereceli seçim sisteminin tüm ülke için benimsenmesi gibi. İki dereceli seçim sisteminin işleyişi şöyledir: Her 500 “müntehib-i evvel” (birinci seçmen), 1 “müntehib-i sani”yi (ikinci seçmen) seçecek onlar da mebusları seçeceklerdir (m. 21). Ayriyeten her “Sancak”ın bir seçim çevresi⁷ olarak belirlenmesi (m. 1) ile seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin oldukça ayrıntılı hükümlere ilk kez bu geçici Kanun’da yer verilmiştir (bkz: m. 10 ila 56).⁸

SDE Analiz

Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetimine ilk kez İntihab-ı Mebusan Kanunu Muvakkati ile başlandığı yukarıda ifade edilmişti. Buna göre; seçimlerin yönetim ve denetim sorumluluğunu üstlenmek üzere, her ilçede, üye sayısı ilçenin büyüklüğüne göre 4 ila 10 arasında belirlenecek ve belediye meclis başkanı başkanlığında ve idare meclislerinin halk tarafından

seçilmiş üyeleri ile belediye üyelerinden oluşacak bir "Heyet-i Teftişîye" yani denetim kurulu oluşturulacaktı (m. 10). Bu kurulun görevleri; seçmen defterlerini incelemek, defterleri askıya çıkarmak, itirazları inceleyerek sonuçlandırmak, seçim çevresinden çıkarılacak mebus sayısının belirlenmesi çalışmalarına katılarak bu sayıyı ilan etmek, oy pusulalarını hazırlamak, ikinci seçmenlerin mebus seçimlerinde oy kullanmalarını sağlamak, kazadaki (ilçe) seçim sonuçlarına ilişkin tutanakları hazırlamak, mebus seçilenleri vilayet ve sancak merkezlerine iletme. "Heyet-i İntihabiye" -yani seçim kurulu- ise, bucak meclis başkanı ve üyeleri ile kazadan (ilçe) gelen seçim memuru başkanlığında oluşturulan bir kuruldu ve vazifesi ikinci seçmenlerin seçimine nezaret etmektir (m. 31).⁹

İstiklal Savaşı Dönemi

Osmanlı Devleti döneminde İntihab-ı Mebusan geçici kanunu ile 1912, 1914 ve 1919 seçimleri yapılmıştır. Daha sonra bir defaya mahsus olmak üzere *Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Namına İntihab Hakkındaki Tebliğ*¹⁰ çıkarılarak; her livadan 5 üye seçileceği, seçilecek kişilerin mebuslar hakkındaki yasal hükümlere tabi olacağı, seçimle oluşturulacak olan bu meclise, dağıtılmış Meclisi Mebusan üyelerinden Ankara'ya gelebilecek olanların da katılabileceği belirtilmiştir. 19 Mart 1920'de çıkarılan bu tebliğ yalnızca İstiklal Harbi sırasındaki Meclis toplantısı (23 Nisan 1920) için uygulanmıştır¹¹. İstiklal Savaşı döneminde yapılan ikinci seçim ise 1923'tedir. Bu seçimde İntihab-ı Mebusan Kanunu'nda değişiklik yapılarak, "Servet Esası" (vergi mükellefi olma şartı) kalkmış ve seçmen yaşı 18'e indirilmiştir.¹²

Tek Parti Dönemi

Daha sonra yapılan 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimleri yine İntihab-ı Mebusan Kanunu'na göredir. Bu dönemde söz konusu Muvakkat Kanun'da yapılan değişiklik ile kadınlara da seçme ve seçilme hakkı verilerek seçmen yaşı da 22'ye çıkarıldı (5 Aralık 1934'te 2598 sayılı Kanun).¹³ Böylece 34 yıl boyunca yürürlükte kalan bu Kanunu Muvakkat ile Osmanlı dönemindeki dört, Cumhuriyet dönemindeki beş seçim olmak üzere toplam dokuz (9) genel seçim yapılmıştır.¹⁴

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasından sonra yapılan seçimlerde, seçimlere ilişkin mevzuat olarak 1324 (1908) tarihli "İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatı" kullanıldığı belirtilmişti. Ancak ihtiyacı karşılayamayan söz konusu geçici kanun 1942 yılında ilga edilmiş, yerine 4320 Sayılı Kanun

1912, 1914 ve 1919 seçimlerinin yanında 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimleri yine İntihab-ı Mebusan Kanunu'na göredir. Bu dönemde söz konusu Muvakkat Kanun'da yapılan değişiklik ile kadınlara da seçme ve seçilme hakkı verildi.

SDE Analiz

kabul edilerek 17 Aralık 1942 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1942 tarihli "Mebus Seçimi Kanunu" da¹⁵ seçim çevresi olarak vilayetleri esas alıyor ve (m. 1) ve iki dereceli seçim sistemini kabul ediyordu (m. 19). Her kırk bin nüfus için bir milletvekilini, her dört yüz seçmen tarafından seçilen birer "ikinci seçmen" seçecekti (m. 2, 19). Seçmen yaşı 22 (m. 7), seçilmek için de 30 yaşını tamamlamış olmak gerekiyordu (m. 10).

Türkiye'de seçimlerin yönetim ve denetimini başlatan İntihab-ı Mebusan Kanunu Muvakkatı'nın temel hükümleri "Mebus Seçimi Kanunu"nda korunmuştur. Bu Kanuna göre; seçimlerin yönetim ve denetim sorumluluğunu üstlenmek üzere, "Teftiş Heyeti" ve "Seçim Şubesi" oluşturulacaktı. Her ilçe ve merkez ilçede, üye sayısı ilçenin büyüklüğüne göre 4 ila 10 arasında belirlenecek ve belediye meclis başkanı başkanlığında ve il merkezlerinde İl Daimi Encümenleri ile Belediye Meclisi üyelerinin kendi içlerinden seçecekleri üyelerden; ilçe merkezlerinde ise Belediye Meclisi üyelerinin kendi içlerinden seçecekleri üyelerden oluşacak Teftiş Heyeti kurulacaktı (m. 13). Görevleri de "Heyet-i Teftişîye" ile hemen aynı idi. Teftiş Kurulu'nca belediye asıl ve yedek üyelerinden ya da üyelik niteliklerini taşıyan dışarıdan bir kişi, seçim şubelerine başkan olarak seçilirdi. Seçim şubesine dâhil olan köylerin muhtarları, belediye varsa belediye başkanları seçim kurulunu oluştururlardı (m. 20). Seçim şubeleri de şube dâhilindeki her 400 nüfus başına 1'er kişi olmak üzere müntehib-i sanilerin yani ikinci seçmenlerin seçimini gerçekleştirirler (m. 19) ve ikinci seçmen seçimlerini sonuçlandırmaya kadar görev yaparak sonucu Teftiş Heyeti'ne sunarlardı (m. 31).¹⁶

***Türkiye'de
seçimlerin yönetim
ve denetimini
başlatan İntihab-ı
Mebusan Kanunu
Muvakkatı'nın
temel hükümleri
"Mebus Seçimi
Kanunu"nda
korunmuştur.***

Çok Partili Dönem

1946'da yeni bir seçim kanunu yapıldı. Fiili olarak devam eden "Tek Partili" sisteme de son verilerek muhalefetin seçimlere girmesine izin verildi. 1946 tarihli "Milletvekilleri Seçimi Kanunu",¹⁷ önceki kanunlardaki seçim çevresi ve seçme-seçilme yaşı gibi temel hükümleri korumuştur. Bu Kanun ile tek dereceli sistem getirildi. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin hükümlerine gelince; teftiş heyetleri yerine "Seçim Kurulları" ve bunlara bağlı olarak görev yapan "Seçim Komisyonları" getirilmiştir. Seçim kurulları; her ildeki merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki seçimi yönetmek ve kontrol etmek üzere belediye başkanının başkanlığında, belediye meclislerinin kendi arasından seçtiği 5 kişiden oluşurdu (m. 14). Seçim komisyonları da; seçmenlerin oylarını bir gün içinde kullanabilmelerini sağlamak amacıyla sayısı 1.000 seçmeni geçmemek üzere "Seçim Bürosu" adı verilen seçim alanları oluşturulmasından sonra bu bürolarda, başkan ve üyeleri

SDE Analiz

seçim kurullarınca seçilecek beş kişilik komisyonlardı. Bu komisyonlar, belediye olan yerlerde belediye başkan ve meclis üyelerinden, meclis üyesi yetmeyen yerlerde ise belediye olmayan yerlerden seçilen uygun kimselerden oluşturulurdu (m. 15). Yine aynı Kanuna göre; seçime katılan siyasi parti temsilcileri ile bağımsız adayların, oyların sandığa atılması ve açılıp tasnif edilmesi sırasında seçim kurulları ve seçim komisyonlarında hazır bulunabileceği ifade edilmişti (m. 34).¹⁸ Ancak, aynı kanun esas itibarıyla "açık oy, gizli tasnif" e dayandığı için sağlıklı ve dürüst bir seçimden bahsetmenin doğru olamayacağı da açıktır.

Genel seçimlerin "açık oy-gizli tasnif" e dayalı olarak yapılması kamuoyunda seçimlerin şaibeli olarak değerlendirilmesi ile neticelenince, hükümet 1948 yılında 5258 Sayılı Kanunla¹⁹, 1946 tarihli Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nda değişiklik yapmış ve "gizli oy, açık tasnif" esasının getirilmesini sağlamıştır (m. 24, 27). Ayrıca seçimlerin yönetim ve denetimine dair yeni düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre; Seçim Kurulu'nun üye sayısı 5'den 7'ye çıkarılmış ve Kurul üyelikleri için; belediye başkanı, belediye meclisi, il genel meclisi üyeleri, muhtarlar yanında *meslek kuruluşlarının (ticaret ve sanayi, tarım, esnaf ve tabipler odaları ile barolar ve gazeteciler cemiyeti)* yönetim kurulları üyeleri arasından kur'a ile seçilecek üyelerle, yine kur'a ile o ilçede örgütlenmiş ve seçime katılacak *siyasi parti temsilcileri* içinden 2 temsilci, seçim kurulu üyesi olacaktı (m. 14). Böylece seçim kurullarının "demokratik temsiliyeti" artırılmış oldu. Yine 15. madde de değişiklik yapılarak; siyasi parti temsilcileri ile bağımsız adayların kendileri veya temsilcilerinin seçim komisyonlarındaki seçim işlerini izleyebilecek durumda ve bütün işlemlerde hazır bulunabileceği ancak müdahale edemeyeceği ifade edildi.²⁰

**Genel seçimlerin
"açık oy-gizli
tasnif" e dayalı
olarak yapılması
kamuoyunda
seçimlerin
şaibeli olarak
değerlendirilmesi
ile neticelenince,
hükümet
1948 yılında,
"gizli oy, açık
tasnif" esasının
getirilmesini
sağlamıştır.**

SDE Analiz

Yüksek Seçim Kurulu'nun Kurulması

Bilimsel Kurul'un yapacağı çalışmayı kolaylaştırmak için çeşitli ülkelerin seçim mevzuatı Türkçeye çevrilmiş, mevcut seçim mevzuatı bazı yabancı uzmanların 1946 ve 1948'deki değişiklikleri de kapsayan mütalaaları ile birlikte bir kitap olarak bastırılmıştır.

Söz konusu değişikliklerle seçim işlerinin güvenli bir şekilde gerçekleşmeye başlamasıyla, siyasi iktidar bakımından "seçim emniyeti" konusunda yapılacak önemli bir husus kalmadığı dillendirilmekteydi. Ancak yine de muhalefetin seçime ilişkin propagandaları devam etmekteydi. Yapılan düzenlemelere ilave olarak seçimlerin "yargısal güvence" altına alınmasının da zorunlu olduğu muhalefet tarafından ileri sürülmekteydi. Toplumun huzurunda yapılan bu tartışmalar karşısında hükümet, daha fazla karşı koyamadı ve insanların zihinlerinde oluşan şüphe ve tereddütleri bütünüyle izale etmek amacıyla, "1950 seçimlerinin hiçbir vatandaş yüreğinde şüpheye yer bırakmayacak en teminatlı bir şekilde yapılması için ilmin ve tecrübenin telkin edeceği tedbirlerden faydalanmak suretiyle yeni bir kanun hazırlanacaktır" şeklinde bir açıklamada bulundu.²¹

Hükümet yaptığı açıklamadan sonra, yargıçlara seçimlerde idari görev vermenin sakıncalı olduğunu düşünmesine rağmen bir araştırma konusu olarak ele almış, seçim gibi siyasi sonuçları olan bir göreve yargıçları getirme sorumluluğunu almadan önce de, bu konuyu ülkenin içinde bulunduğu durum ve diğer ülkelerdeki uygulamaları da dikkate alarak inceleyecek bir "İlim Heyeti" (Bilimsel Kurul) kurulması gerektiğini ileri sürmüştür.²²

Söz konusu Bilimsel Kurul, Yargıtay, Danıştay, üniversitelerin hukuk fakülteleri, üç büyük ilin barolarından seçilecek kişilerden oluşmaktaydı. Bilimsel Kurul'un yapacağı çalışmayı kolaylaştırmak için çeşitli ülkelerin seçim mevzuatı Türkçeye çevrilmiş, mevcut seçim mevzuatı bazı yabancı uzmanların 1946 ve 1948'deki değişiklikleri de kapsayan mütalaaları ile birlikte bir kitap olarak bastırılmıştır. Ayrıca, incelemelerine esas olacak bir taslak kanun metni hükümet tarafından teknokratlara hazırlanmış ve bastırılan kitapla birlikte Bilimsel Kurul'a verilmiştir. Bilimsel Kurul yaptığı

SDE Analiz

incelemelerin sonucunda, verilen metinde değişiklik yapmanın metnin bütününe insicamını bozacağı gerekçesiyle, yeni baştan kendisinin hazırladığı bir taslak kanun metnini Başbakanlığa, Başbakanlık da bu metindeki esasları koruyarak kendi tasarısı gibi TBMM'ye sunmuştur. Tasarıda yargıçların seçim kurullarındaki görevi "denetim ve kontrol" olarak ifade edilmiştir. Tasarıda iktidarın temel prensibi "seçime dayanan bir devlet idaresinde her mahzuru ikinci planda bırakan, seçim işlerinin tam bir dürüstlikle yapıldığı hususunda olan teminatı sağlamak" şeklinde kendisini göstermiştir. Muhalefetin, yargıçların seçim kurullarında görev almasının yargısal bir güven sağlayacağını iddia etmesi Bilimsel Kurul tarafından da tavsiye edilince, hükümet de bunu kabul edeceğini ifade etmiştir.²³

Bilimsel Kurul diğer ülke mevzuatlarını da dikkate alarak, iktidarın hazırladığı taslağa da uyumlu, Türkiye'nin şartlarına uygun bir seçim kanunu taslağı meydana getirmeye çalışmıştır. Ancak iktidar, bazı noktalarda Bilimsel Kurul'un anlayışına karşı çıkmıştır. Örneğin milletvekili tutanaklarının iptal ve tasdiki yetkisinin nasıl düzenlenmesi gerektiği hususunda; Bilimsel Kurul tarafından hazırlanan taslakta, "Yüksek Seçim Mahkemesi'nin görev ve yetkileri milletvekili seçimleri ile ilgili her türlü itiraz ve şikâyetin tetkiki ve karara bağlanması" olarak belirlenmiştir. Ancak iktidar, ülkede öteden beri uygulanmakta olan usule göre milletvekili tutanaklarının iptal ve tasdiki yetkisini meclisin bizzat kendisine bıraktığı, bunu başka bir mercie, örneğin yargısal bir mercie devretmediğini ileri sürerek taslaktaki bu düzenlemeye itiraz etmiştir.²⁴

Hükümet komisyon görüşmelerinde İngiltere örneğinden hareketle, milletvekili tutanaklarının iptali veya tasdikinin meclis tarafından yapılmasını sağlayacak hazırlayıcı ve ayıklayıcı mahiyette raporların hazırlanması ve meclise sunulması görevinin "Yüksek Seçim Kurulu"na verilmesinin uygun olacağı yönünde görüş bildirmiştir. Komisyonunda, oluşturulacak yeni yapının idari veya yargısal olup olmaması da tartışılmış, bir kısım üyeler Yüksek Seçim Kurulu'na tanınan "tahkik" yetkisinin hukuki bir terim olduğunu, Yüksek Seçim Kurulu'nun sorgu, delil tespiti veya bir hüküm hâkimi veya mahkemesi olduğu sonucu çıkarılacağı gibi düşüncelerle "tahkik" kelimesinin çıkarılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bir kısım üyeler ise, "tahkik" bir terim olsa da bunun yargısal "tahkik" anlamına gelmeyeceği, idari "tahkik" in de bulunduğu dolayısıyla kelimenin kalmasında bir sakınca bulunmadığını savunmuşlardır. Bu tartışmalar sonucunda tasarıda yer alan "tahkik" kelimesinin her iki hukuki statüyü çağrıştırdığı gerekçesiyle "... gerekli bilgileri toplamak" şeklinde değişiklik yapılmıştır. Ayrıca hükümet

Bilimsel Kurul diğer ülke mevzuatlarını da dikkate alarak, iktidarın hazırladığı taslağa da uyumlu, Türkiye'nin şartlarına uygun bir seçim kanunu taslağı meydana getirmeye çalışmıştır. Ancak iktidar, bazı noktalarda Bilimsel Kurul'un anlayışına karşı çıkmıştır.

SDE Analiz

tasarısında “Yüksek Seçim Mahkemesi” olarak belirlenen isim, komisyonda “Yüksek Seçim Kurulu” olarak değiştirilmiştir. Her iki değişiklik, Yüksek Seçim Kurulu’nun bir mahkeme gibi hareket etmesinin benimsenmediğinin bir göstergesidir.²⁵

Yüksek Seçim Kurulu, yukarıdaki nakledilen tartışmaların sonunda 07.02.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu’yla²⁶ kurulmuş ve hukuk düzeni içinde yerini almıştır. Böylelikle demokratik koşullarda serbest seçimlerin yapılmasına imkân sağlayan ilk seçim kanunu 5545 sayılı Kanun olmuştur. Mevzubahis Kanuna göre; seçimler tek dereceli ve “liste usulü çoğunluk sistemi”ne göre yapılacaktır. Seçimlerin “eşit, gizli oyla yapılacağı, oyların sayılmasının ve ayrılmasının açık olacağı” (m. 1) hükmü, sonradan çıkarılan tüm seçim kanunlarında da yer aldı.

Yüksek Seçim Kurulu, yukarıdaki nakledilen tartışmaların sonunda 07.02.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu’yla kurulmuş ve hukuk düzeni içinde yerini almıştır. Böylelikle demokratik koşullarda serbest seçimlerin yapılmasına imkân sağlayan ilk seçim kanunu 5545 sayılı Kanun olmuştur.

Bu Kanun’daki en önemli yenilik de seçimlerin “yargı denetimi”nde yapılacağına ilişkin hüküm olmuştur (m. 59). Bu hükmü bağli olarak da ilçe ve illerde başkanlığını hâkimlerin yapacağı seçim kurulları (m. 66, 67) ile Ankara’da yüksek hâkimlerden oluşan bir Yüksek Seçim Kurulu’nun (m. 123) kurulması kararlaştırılmıştır. Ayriyeten ilçe seçim kurullarına bağli olarak sandık kurulları da seçimlerin yürütülmesi bakımından oluşturulan en küçük birim olmuştur (m. 70). Seçimlerin diğer temel hükümleri olarak ve geçmiş kanunlarda da korunan; tek dereceli, liste usulü çoğunluk esaslı, seçme yaşı olarak 22, seçilme yaşı olarak 30 ve kırk bin kişiye 1 milletvekili seçilmesine dair ilkeler de yine bu kanunda yer alan hükümlerdendir.²⁷

Bu kanunla, seçimlerin yönetim ve denetimi, ilk kez hâkimlere bırakılmıştı. Konuya daha yakından baktığımızda; İl ve ilçe seçim kurullarının başkanlarının yargıçlar arasından görevlendirildiği, üyelerin ise parti temsilcilerinden ve belediye meclis üyelerinden oluştuğu görülecektir. Buna göre:

İl Seçim Kurulları; il merkezindeki en yüksek dereceli hâkimin başkanlığında, 5’i siyasi parti temsilcileri, 3’ü belediye meclis üyeleri ve 2’si de il genel meclisi üyelerinden oluşur ve bu kimseler göreve kur’a ile seçilirler (m. 63, 64).

İlçe Seçim Kurulları; ilçe merkezindeki en yüksek dereceli hâkimin başkanlığında, 4’ü siyasi parti temsilcileri ve 1’er belediye meclis üyesi ile il genel meclisi üyesinden oluşur ve bu kimseler göreve kur’a ile seçilirler (m. 67, 68).

SDE Analiz

Sandık Kurulları; ilçe seçim kurulunca kendisine bağlı seçim bölgesinden veya dışından okur-yazar ve toplum nezdinde saygın seçmenler arasından kur'a ile bir sandık başkanı seçilir. Sandık kurulu üyeleri ise kur'a ile seçilen 2'si yedek 3'ü asil olmak üzere siyasi parti temsilcileri ile köy veya mahalle ihtiyar heyeti içinden seçilen 1'i asil diğeri yedek olmak üzere, başkanla birlikte toplam 5 kişiden oluşur (m. 70-72).

Yüksek Seçim Kurulu ise; tümüyle yüksek yargı organlarının üyelerinden oluşur. Kendi genel kurullarında gizli oyla Yargıtay'ın 6 ve Danıştay'ın 5 kişi seçmesinin ardından toplanan 11 kişilik bu kurul, kendi başkan ve başkanvekilini seçer. Her iki yargı kurumundan gelenler arasında kura ile ikişer kişi yedek üyeliğe ayrılır. Bu yolla Yüksek Seçim Kurulu, 1 başkan ve 6 üye ile çalışıp ve salt çoğunlukla karar veren bir üst kuruldur (m. 120-122). Ancak bu Kanun'da öngörülen yapısıyla *Yüksek Seçim Kurulu, TBMM adına inceleme yaparak rapor hazırlayan bir kurul* gibi hareket etmek zorundaydı. Çünkü seçim uyuşmazlıklarında nihai karar mercii olarak, TBMM'yi göstermekte idi (m. 125).²⁸

Seçim kurullarında meslek odalarından seçilen üyelerin de yer almasını sağlayan 1948 tarih ve 5258 sayılı Kanun'daki söz konusu düzenlemenin demokratik temsiliyeti arttırdığı yukarıda ifade edilmişti. Ancak 5545 sayılı yeni Kanun'daki düzenlemeyle bu ilerici adım geri alınmış ve meslek odaları temsilcileri kurul üyeliğinden çıkarılmıştır.

Seçimin yönetim ve denetimi, iktidarın etkilerinden korunmaya çalışılırken, 126. madde ile yeni oluşan TBMM'ye kendi üyelerine ilişkin karar alma yetkisi verilmiştir. Buna göre, itiraz üzerine seçim kurullarının hazırladıkları raporlar, Yüksek Seçim Kurulu tarafından TBMM'ye sunulur. TBMM söz konusu milletvekilinin seçildiğini gösteren tutanağı iptal ederse, o kişinin milletvekilliği düşer ve o yer için yeniden seçim yapılır. Meclis içinde çoğunluğu üretmeye yönelik bu kanunda, yeni seçilen TBMM'deki çoğunluğun eline muhaliflerine karşı haksız biçimde işletilebilecek önemli bir araç vermektedir. Nitekim kanunun ilk uygulandığı 14 Mayıs 1950 seçimlerinin sonrasında CHP Kastamonu Milletvekili Tahsin Coşkan hakkında tutanak oylanırken bu madde kullanılmıştır. CHP'nin önde gelen birçok milletvekili de, tutanağının iptal edilmesi tehdidinde maruz bırakılmıştır. Erzincan'dan seçilen eski Başbakan Şemsettin Günaltay ve Kars milletvekili Sırrı Atalay bunlardandır.²⁹

Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkileri ile ilgili olarak *17.02.1954 tarih ve 6272 Sayılı Kanun'la*³⁰ 5545 Sayılı Kanun'da değişiklik yapılmıştır. Söz konusu

Yüksek Seçim Kurulu ise; tümüyle yüksek yargı organlarının üyelerinden oluşur. Kendi genel kurullarında gizli oyla Yargıtay'ın 6 ve Danıştay'ın 5 kişi seçmesinin ardından toplanan 11 kişilik bu kurul, kendi başkan ve başkanvekilini seçer.

SDE Analiz

değişiklikler genel olarak şu hususlarda yapılmıştır; İtiraz edilmeyen milletvekili tutanaklarının belirli itiraz süresinin geçmesi veya itirazın Yüksek Seçim Kurulu tarafından reddedilmesi sonucunda kesinleşmesi prensibinin kabul edilmesiyle, ayrıca bir merciin incelemesine gerek kalmamıştır. Milletvekili tutanaklarının iptali veya bunlar hakkındaki itirazların reddine karar verme gibi önemli bir takım yetkilerin verilmesiyle Yüksek Seçim Kurulu'nun yapısının da güçlendirilmesi yoluna gidilmiş ve üye sayısı 11'e çıkarılmıştır (m. 120). Kesinleşen bir milletvekili tutanağına, daha sonra o milletvekilinin seçilme yeterliğine sahip olmadığından dolayı "seçim işlemlerinden olmayan" yeni bir itirazın yapılması halinde, belirlenen sürelerin dışında yapılmış olsa bile, seçilme yeterliği ile ilgili bu itirazın incelenerek karara bağlanmasını sağlamak görev ve yetkisi de Yüksek Seçim Kurulu'na verilmiştir. Yüksek Seçim Kurulu kararlarının nihai ve kesin olması ve ayrıca siyasi bir merciin inceleme ve onayına gerek kalmaksızın kesinleşmesi, "seçim güvenliği" bakımından alınması zorunlu bir güvence niteliğinde görüldüğü için kanuna; "kurul kararlarının nihai ve kesin olduğuna" dair bir ilave yapılmıştır (m. 125). Böylelikle Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim sonuçlarına ilişkin olarak kendisine yapılan itirazları bir raporla TBMM'ye sunması şartı kalkıyordu. Artık Yüksek Seçim Kurulu seçimlere ilişkin nihai karar mercii haline gelmiş oldu. Sonuç olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkileri genişlemiş ve seçimlerde yargı gözetim ve denetimi bihakkin sağlanmıştır. Ayrıca milletvekili tutanaklarının iptaliyle ilgili itirazların, nasıl karara bağlanırsa bağlansın, doğuracağı sonuçlar açısından çok önemli olması nedeniyle, tutanağına itiraz edilen milletvekiline, bizzat kendisinin veya bir avukatın, milletvekilini kurul huzurunda savunma hakkı tanınmıştır (m. 125).³¹

İtiraz edilmeyen milletvekili tutanaklarının belirli itiraz süresinin geçmesi veya itirazın Yüksek Seçim Kurulu tarafından reddedilmesi sonucunda kesinleşmesi prensibinin kabul edilmesiyle, ayrıca bir merciin incelemesine gerek kalmamıştır.

Türkiye'de, milli iradeyi, dürüst bir şekilde yansıtabilecek ve çok partili hayata yol açabilecek ilk seçim kanunu, 16 Şubat 1950 tarihli ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu olduğu yukarıda içeriğine de girilmek suretiyle ifade edilmişti. Bu kanuna istinaden 1950, 1954 ve 1957 genel seçimleri yapılmıştır.

SDE Analiz

1961 Anayasası Dönemi

27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından iktidarı ele alan Milli Birlik Komitesi, atadığı Temsilciler Meclisi ve üniversitelerin işbirliği ile hazırlanan 1961 Anayasasını, yapılan referandumun ardından yürürlüğe koymuştur. Başta seçme, seçilme, siyasi parti kurma hakkı olmak üzere Türkiye tarihinde ilk defa anayasal düzeyde seçimlerin, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık tasnif ve döküm esasına göre yapılacağı şeklindeki temel ilkeler belirlenmiş oldu (m. 55). Seçimlerin “yönetim ve denetimi”nin “yargı organları” tarafından yapılacağı ve bunlar içinde de Yüksek Seçim Kurulu’nu bilhassa düzenlemiş, diğer seçim kurullarının kanunla düzenleneceğini ifade etmiştir (m.75).

1961 Anayasasının işaret ettiği kanun, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’dur³². Bu Kanun esas itibarıyla 5545 sayılı Kanun’da öngörülen ilkeleri esas itibarıyla değiştirmemiş, seçim kurulları hiyerarşisine dokunmamış ve sandık kurulu, ilçe ve il seçim kurulları ile Yüksek Seçim Kurulu şeklindeki yapılanmayı korumuştur.

298 sayılı Kanun’un getirdiği en önemli değişiklik “İl Seçim Kurulu” üye kompozisyonuna ilişkin olarak yapılan düzenlemedir. Buna göre İl seçim kurulları artık yalnızca hâkimlerden oluşan bir heyet haline getirilmiştir (m. 15). İl’deki en kıdemli hâkim kurul başkanı, kıdem sıralamasında onu takip eden iki hâkim de kurul üyelerini oluşturacaktı. Görüldüğü gibi kurulun hem üye sayısı azaltılmış hem de demokratik temsiliyet açısından son derece zayıflatılmıştır. İlçe seçim kurullarında da üye kompozisyonu içindeki seçilmiş üyeler (belediye ve il genel meclisinden birer üye) çıkarılarak, onların yerine herhangi bir siyasi parti üyesi ve seçimlerde adaylığı bulunmayan, asgari on yıllık memuriyeti bulunan ve kıdem sıralamasına göre listesi yapılmış sekiz memur içinden ad çekme yöntemi ile 2 üye seçilmesi uygulamasına geçilmiştir. Söz konusu ilçede teşkilatı bulunan ve en son yapılan genel seçimlerden en yüksek oyu almış dört siyasi partiden gelen temsilciler ile kurul başkanlığını yapan yargıçla beraber ilçe seçim kurulu toplam 7 üyeden oluşurulacaktır (m.19). Sandık kurullarına gelince; söz konusu

1961 Anayasasının işaret ettiği kanun, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’dur. Bu Kanun esas itibarıyla 5545 sayılı Kanun’da öngörülen ilkeleri esas itibarıyla değiştirmemiştir.

SDE Analiz

seçim çevresinde son genel seçimlere katılmış ve en çok oyu almış siyasi partilerden gelen 5 asıl (5 yedek) ile köy ve mahalle ihtiyar heyetinden yine kur'a ile seçilen 1 asıl (1 yedek) üye ve bir başkan olmak üzere toplam 7 üyeden oluşur (m. 23). İlçe seçim kurulundaki memur üyelerin önerdiği 2, siyasi partilerden gelen 4 üyenin göstereceği 1'er aday içinden de kur'a ile sandık kurulu başkanı seçilir (m.22). Görüldüğü üzere 298 sayılı Kanun, seçim kurullarındaki demokratik temsiliyetin ağırlığını azaltmıştır. 298 sayılı Kanun halen yürürlükte ve seçim kurullarının teşkilatlanması ve üye kompozisyonu ile görev ve yetkileri bu Kanun'a göre yürütülmektedir. Görev ve yetkiler kısmı ilerde ayrıntılarıyla ele alınacağından burada ayrıca konuya değinilmeyecektir.

Yine aynı dönemde çıkarılan *25. 05. 1961 Tarih ve 306 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu*³³ ile birlikte 1961, 1965, 1969, 1973 ve 1977 seçimleri olmak üzere toplam 5 genel seçim bu mevzuat hükümleri (kısmi değişiklikler geçirmekle beraber) ile gerçekleştirilmiştir. 306 sayılı Kanun'la birlikte seçim sisteminde; "liste usulü çoğunluk" sisteminden vazgeçilerek "Nispi Temsil" sistemine (m.1) geçilmiş ve bu da "Çevre Barajlı D'hondt" usulü (m. 32) ile uygulanmıştır. Ancak 1961 Anayasası da tıpkı Birinci Meşrutiyet dönemi Anayasası (Kanun-i Esasi) gibi iki kanatlı bir yasama meclisi öngördüğünden TBMM'nin, Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşacağı hükme bağlanmıştır (m. 63). Dolayısıyla 1961'de TBMM'nin her iki kanadı için, ancak farklı yöntemlerle seçim yapılmıştır.³⁴ Buna göre 1961 seçiminde Cumhuriyet Senatosu seçimi çoğunluk sistemine, milletvekilleri seçimi ise nispi temsil usulüne göre yapıldı. 1965'te ise, her iki meclis seçimlerinde de, bir nispi temsil çeşidi olan "Milli Bakiye Sistemi" getirildi. 1968'de tekrar Çevre Barajlı D'hondt usulüne dönülmüşse de Anayasa Mahkemesi "Baraj" uygulamasını iptal etti ve 1969 seçimlerinde *baraj olmaksızın* nispi temsil sisteminin "*D'hondt Usulü*" uygulandı. 1969 seçimlerinden sonra 1973 ve 1977 seçimlerinde de aynı seçim sistemi uygulanmıştır.

306 sayılı Kanun ile TBMM'nin üye sayısının nüfusa oranla belirlenmesi usulü de bırakıldı. Yerine 450 kişiden oluşan Meclis ve seçimle gelen 150 üye ile Cumhurbaşkanı'nca seçilen 15 üyeden oluşan Cumhuriyet Senatosu şeklindeki "*sabit sayı*" uygulamasına geçildi (Anayasa m. 67, 70). Seçme hakkının kullanılması için 22 yaş yerine 21 yaşını bitirmiş olmak şartı getirildi. Seçilmek için gerekli olan 30 yaşını tamamlamış olmak şartı ise korundu. Yine aynı dönemde seçimlerle ilgili temel mevzuat içinde yer alacak olan 13 Temmuz 1965 Tarih ve *648 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu* çıkarıldı³⁵. Bu Kanun'da da seçimlerin en önemli aktörleri olarak siyasi partilerin; kuruluş, işleyiş, denetim ve faaliyetlerinin sınırları düzenlenmiştir.

298 sayılı Kanun, seçim kurullarındaki demokratik temsiliyetin ağırlığını azaltmıştır. 298 sayılı Kanun halen yürürlükte ve seçim kurullarının teşkilatlanması ve üye kompozisyonu ile görev ve yetkileri bu Kanun'a göre yürütülmektedir.

SDE Analiz

1982 Anayasası Dönemi

Yaşanan siyasi gelişmeler sonrasında Türkiye, 12 Eylül 1980 tarihinde, ikinci kez askeri bir darbe yaşamıştır. Demokratik rejimin askıya alındığı bu süreç sonrasında 1982 Anayasası yapılmış ve 1961 Anayasası'ndaki seçimlere ilişkin temel hükümler küçük değişiklikler dışında hemen aynen korunmuştur. Yine seçimlerin "yönetim ve denetimi"nin "yargı organları" tarafından yapılacağı ve Yüksek Seçim Kurulu'nun bilhassa düzenlenmesi ile diğer seçim kurullarının kanunla düzenleneceğine dair hükümler, 1982 Anayasası'nda da aynı şekilde ifadesini bulmuştur (m.79). 1961 Anayasası döneminde çıkarılan 306 sayılı Kanun, 10 Haziran 1983 Tarih ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile değiştirilmiştir³⁶. Yine aynı dönemin Siyasi Partiler Kanunu (648 Sayılı Kanun), 22 Nisan 1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile değiştirilmiştir³⁷.

1982 Anayasası döneminde seçimlere ilişkin temel ilkelere bakacak olursak; öncelikle TBMM, yeniden tek yapılı ve yine sabit sayıdaki milletvekillerinden oluşan bir yasama organı oldu. Vekil sayısı 1961 Anayasası'na göre 450 iken 400'e indirildi, daha sonra yapılan değişiklikle 450'ye çıkarıldı (3361 sayılı Kanun/1987) nihayet halen yürürlükte bulunan 550 sayısına ulaşıldı (4121 sayılı Kanun/1995/ Any. m. 75). Seçimlerin, önce çevre ve ülke barajlı yani "Çifte barajlı D'hondt" (1983-87 genel seçimleri) sistemi ile uygulanmasına, daha sonra buna kontenjan sistemi eklemek suretiyle "Çifte Barajlı ve Kontenjanlı" sistem şeklinde uygulanması kararlaştırıldı (1987-1991 genel seçimleri). Nihayet halen yürürlükte olan "Ülke Barajlı D'hondt" (yüzde 10) sistemine geçildi ve 1995, 1999, 2002, 2007 ve 2011 genel seçimleri buna göre yapıldı. Seçmen yaşı içinse, önce 21 yaşını bitirmiş olmak şeklindeki 1961 Anayasası hükmü korunmuş, daha sonra 20 yaşına girmiş olmak şartı getirilmiş, nihayet halen uygulanan 18 yaşını bitirmiş olmak hükmünde

---

1982 Anayasası döneminde seçimlere ilişkin temel ilkelere bakacak olursak; öncelikle TBMM, yeniden tek yapılı ve yine sabit sayıdaki milletvekillerinden oluşan bir yasama organı oldu. Vekil sayısı 1961 Anayasası'na göre 450 iken 400'e indirildi.

SDE Analiz

karar kılınmıştır. Seçilme yaşı da önce 1961 Anayasası'ndaki gibi 30 yaş olarak korunmuş, ancak 2005 yılında yapılan değişiklik ile 25'e indirilmiştir.

Oyların nasıl hesaplanacağına dair sistem ile seçme ve seçilme yaşları, seçim çevresi, meclis üye sayısı ve seçimlerin yönetim ve denetimi vb ilişkin halen yürürlükte bulunan temel hükümler; başta 1982 Anayasası olmak üzere, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda ayrıntılarıyla düzenlenmişlerdir.³⁸ Türkiye'de yürürlükte bulunan seçim hukukunu düzenleyen mevzuatın, esas itibarıyla Anayasa ile mevzubahis kanunlardaki kurallardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu minvalde Osmanlı döneminden günümüze kadarki süreci de içerecek şekilde, yapılan genel seçimler ve uygulanan temel ilkeleri gösterir bir tabloya bu çalışmada yer verilmesinin faydalı olacağı düşünüldüğünden aşağıya konuya ilişkin bir tablo çıkarılmıştır.

***Oyların nasıl
hesaplanacağına
dair sistem ile
seçme ve seçilme
yaşları, seçim
çevresi, meclis üye
sayısı ve seçimlerin
yönetim ve
denetimi vb ilişkin
halen yürürlükte
bulunan temel
hükümler; başta
1982 Anayasasında
olmak üzere
düzenlenmiştir.***

SDE Analiz

Türkiye’de Seçimlerin Tarihini ve Temel Özelliklerini Gösterir Tablo:*

Seçim Yılı	Seçim Türü	Uygulanan Sistem ve Temel Özelliği	Seçme-Seçilme Yaşı/Vekil Sayısı / Seçen Nüfus	Seçimlerin Yönetim ve Denetimini	Uygulanan Mevzuat
1. 1877	Genel	Çoğunluk/sırlı oy/ iki dereceli/. Seçimler 3 yılda ve gizli oyla yapılacaktır	25/30 (25) /130 (50.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir)		Meclis Azasının Suret-i İntihab ve Tayinine Dair Talimat-ı Muvakkate (Meclis Üyelerinin Seçilme ve Atanma Biçimine İlişkin Geçici Yönetmelik) 10 Şevval 1293 (24 Ekim 1876)
2. 1908	Genel	Çoğunluk/iki dereceli/25 yaş uygulanması ve seçimin iki dereceli olması bu seçimin özelliğidir.	25/30/280 (50.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir)	Heyet-i Tefitişye (Denetim Kurulu) Heyet-i İntihabiye (Seçim Kurulu)	İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati (Milletvekili Seçimi Geçici Kanunu) 20 Temmuz 1324 (2 Ağustos 1908)
3. 1912	Genel	Çoğunluk/iki dereceli/ İhtihat ve terakki cemiyetinin seçimler üzerinde etkisi olmuştur	25/30/279 (50.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir)	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
4. 1914	Genel	Çoğunluk-iki dereceli/ Ordu mensuplarının oy kullanmadığı seçimdir.	25/30/242 (50.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir)	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
5. 1919	Genel	Çoğunluk/iki dereceli	25/30/165 (50.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir)	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
6. 1920	Genel	Çoğunluk/iki dereceli/ Mutlak çoğunluk sistemi uygulanmıştır/ Bir defaya mahsus uygulanmıştır.	18/30 (25) /437 Her livadan 5 mebus	Aynı Uygulama	Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hükuk Cemiyeti Namına İntihab Hakkındaki Tebliğ
7. 1923	Genel	Çoğunluk/iki dereceli/ 20000 kişiye 1 milletvekili seçi- lecek şekilde düzenlenmiştir.	18/30/287 20.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	1908 Tarihli Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
8. 1927	Genel	Çoğunluk-/ iki dereceli/ Segme yaşı 18, seçilme yaşı 30 olarak belirlenmiştir	18/30/316 20.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır

Yeni Anayasa Tartışmaları Işığında Yüksek Seçim Kurulu

22

SDE Analiz

9. 1931	Genel	Çoğunluk/iki dereceli	18/30/317 20.000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
10. 1935	Genel	Çoğunluk/iki dereceli/ Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi. 18 kadın milletvekili parlamentoya girmiştir.	22/30/399 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
11. 1939	Genel	Çoğunluk/iki dereceli	22/30/429 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	Aynı Kanun-ı Muvakkat uygulanmıştır
12. 1943	Genel	Çoğunluk/iki dereceli	22/30/455 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Tefiş Heyeti/ Seçim Kurulları	17 Aralık 1942 tarih ve 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu
13. 1946	Genel	Çoğunluk/iki dereceli seçim kaldırılmıştır.	22/30/465 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Seçim Kurulları/ Seçim komisyonları	5 Haziran 1946 tarih ve 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi kanunu
14. 1950	Genel	Çoğunluk	22/30/487 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Seçim Kurulları	16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi kanunu
15. 1954	Genel	Çoğunluk	22/30/541 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	Aynı Kanun
16. 1957	Genel	Çoğunluk	22/30/610 40.000 vatandaşı 1 milletvekili seçecektir	Aynı Uygulama	Aynı Kanun
17. 1961	Genel	Meclis için Nispi temsil Senato için tek dereceli seçim öngörülmüştür.	21/30/450	Seçim Kurulları	26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun/25 Mayıs 1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi kanunu/13 Temmuz 1965 Tarih ve 648 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu

18. 1965	Genel	Milli bakıya sistemi uygulanmıştır.	21/30/450	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
19. 1969	Genel	Barajsız D'hont sistemi uygulanmıştır	21/30/450	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
20. 1973	Genel	Barajsız D'hont sistemi uygulanmıştır/oy pusula-lanna tercih işareti uygulanması getirilmiştir.	21/30/450	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
21. 1977	Genel	Barajsız D'hont uygulanmıştır/ Her il bir seçim bölgesi olmuştur	21/30/450	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
22. 1983	Genel	Çifte barajlı D'hont	21/30/400	Aynı Uygulama	26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun/10 Haziran 1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu/22 Nisan 1983 tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu
23. 1987	Genel	Çifte barajlı D'hont kontenjan	20/30/450	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
24. 1991	Genel	Çifte barajlı D'hont kontenjan	20/30/450	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
25. 1995	Genel	Ülke barajlı D'hont	18/30/550	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
26. 1999	Genel	Ülke barajlı D'hont	18/30/550	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
27. 2002	Genel	Ülke barajlı D'hont	18/30/550	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
28. 2007	Genel	Ülke barajlı D'hont	18/25/550	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar
29. 2011	Genel	Ülke barajlı D'hont	18/25/550	Aynı Uygulama	Aynı Kanunlar

* Bu tabloda yer alan bilgiler Erol Tuncer'in Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002) adlı eserinden derlenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun Yapısı, Görev ve Yetkileri

Yapısı

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşmaktadır. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından, üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler (m.11/1).

Yüksek Seçim Kurulu'nun kuruluşuna ilişkin düzenleme, Anayasanın 79. maddesinde ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 11. maddesinde yer almaktadır. 298 Sayılı Kanun'un 11. maddesinde, Anayasanın 79. maddesindeki genel ilkelerin nasıl uygulanacağını gösteren ayrıntılar yer almaktadır. Buna göre, Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşmaktadır. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından, üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler (m.11/1).

Yüksek Seçim Kurulu üyeleri altı yıl süreyle görev yaparlar. Süresi sona eren üyenin yeniden seçilmesi mümkündür (m. 11/2). Eski üyeler yeni üyelerin tamamının seçilmelerine kadar görevlerine devam ederler (m. 11/3).

Başkanvekili, başkanlık görevlerinin yapılmasında başkana yardım ve bulunmadığı zaman ona vekillik eder. Başkanvekilinin de engeli halinde, asıl üyelerin en yaşlısı başkanlık görevini yerine getirir (m. 11/4).

Her yenileme seçiminden sonra, Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Başkan ve başkanvekili ad çekmeye girmezler (m. 11/5). Başkan veya başkanvekilinin bu görevi bırakması halinde, boşalan yer için Yüksek Seçim Kurulunca yeniden seçim yapılır; başkan veya başkanvekilliğinden ayrılan üye, bu göreve yeni seçilen üyenin yerini alır (m. 11/6).

SDE Analiz

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı, Başkanlık görevi süresince kurumundan izinli sayılır. Ancak kurumundaki aylık, ödenek ve her türlü zam ve tazminatlar ile diğer özlük haklarından aynen yararlanmaya devam eder (m. 11/7).

Yüksek Seçim Kurulu'nun sekreterlik ile idari, mali ve diğer yardımcı hizmetlerini yürütmek üzere, kurul bünyesinde "İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı" kurulmuştur (m. 11/8). Daire Başkanı ile şube müdürleri, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'nın teklifi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu kararı ile diğer personel ise Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından atanır (m. 11/9).

Yüksek Seçim Kurulu'nun görev süresi biten üyeleri yerine yenilerinin belirlenmesi için üç yılda bir ocak ayının ikinci yarısında seçim yapılır (m. 12/1). Bu süre içinde üye sayısında azalma olursa, eksiklik yukarıda açıklandığı şekilde tamamlanır. Bu yoldan seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar. Seçim, başkan veya başkanvekilinin kuruldan ayrılmış olması nedeniyle yapılmış ise, yeni üyenin de katılmasıyla başkan veya başkanvekili seçimi yapıldıktan sonra bu seçimin sonucuna ve 11. maddenin son fıkrasında belirtilen esasa göre yeni üyenin yeri belirlenir (m. 12/2).

Yüksek Seçim Kurulu başkan ve üyelerinin bu görevlerinden ancak adaylıklarını koymaları halinde çekilebilecekleri 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 17. maddesinde düzenlenmiştir (m. 17/1). Bununla birlikte il ve ilçe seçim kurullarında görevlendirilen hâkimlerin görevli buldukları seçim çevrelerinde, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve sıhrî hısımları adaylıklarını koydukları veya aday gösterildikleri takdirde, bu hâkimlerin seçim kurullarındaki görevlerinden çekilme zorunluluğu Yüksek Seçim Kurulu başkan ve üyeleri için geçerli değildir (m. 17/3). Ancak aynı maddenin son fıkrasında başka bir sınırlamaya yer verilmiştir. Buna göre Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve üyeleri, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve sıhrî hısımları hakkındaki işlemlerde kurul toplantılarına katılamazlar (m. 17/4).

Görev ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerine ilişkin temel düzenlemenin Anayasa'nın 79. maddesinde yer aldığı yukarıda ifade edilmişti. Buna göre seçimlerin, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağı hükme bağlanmıştır (Anayasa m. 79/1). Söz konusu yargı organlarının (Yüksek Seçim Kurulu'nun yargı organı olup olmadığı hususu daha sonra değerlendirilecektir) en önemlisi ve seçim uyumsuzluklarında

Yüksek Seçim Kurulu'nun görev süresi biten üyeleri yerine yenilerinin belirlenmesi için üç yılda bir ocak ayının ikinci yarısında seçim yapılır (m. 12/1).

SDE Analiz

nihai karar mercii olarak da "Yüksek Seçim Kurulu" gösterilmiştir (Anayasa m. 79/2). Anayasa, Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkilerinin kanunla düzenleneceğini hükme bağlamıştır (Anayasa m. 79/3). Buna göre, Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri sadece Anayasa'da değil, aynı zamanda 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda yer almaktadır. Söz konusu kanunlara bakıldığında ise Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerinden bir kısmının yargısal, bir kısmının da idari olduğu görülmektedir. Bu nedenle Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkileri, yargısal ve idari olarak ikiye ayrılarak incelenecektir. Yargısal ve İdari ayrımı ise genel olarak; seçim işleminin başlamasından bitimine kadar ki tüm aşamalar "idari" görev ve yetki alanı içinde, seçimlerin bitişi sonrasında ortaya çıkan sonuçlara itiraz ve bu itirazların kesin karara bağlanması ise "yargı" görev ve yetki alanı içinde mülhaza edilerek yapılmıştır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri sadece Anayasa'da değil, aynı zamanda 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda yer almaktadır.

Yargısal Görev ve Yetkileri

Yukarıda da ifade edildiği gibi 1982 Anayasası'nın 79. maddesinde seçimlerin, "yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağı" belirtildikten sonra, "seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" k ifadesiyle Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal görev ve yetkilerinin genel çerçevesi çizilmiştir.

Bundan başka 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14. maddesinde de Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkileri 14 madde halinde düzenlenmiştir. Söz konusu 14 maddeden 5'i yargısal görev ve yetkiler olarak kabul edilebilir. Buna göre;

İl seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak (m. 14/5);

Adaylığa ait itirazlar hakkında bu Kanun ve özel kanunları gereğince kesin karar vermek (m. 14/6);

İl seçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları derhal inceleyip kesin karara bağlamak (m. 14/7);

İl seçim kurullarınca düzenlenen tutanıklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak (m. 14/8);

SDE Analiz

Seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan, seçimin sonucuna müessir olacak ve o çevre seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek mahiyette itirazları, altkurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak (m. 14/9) şeklinde sıralanabilir.

2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 22. maddesinde; "Adayların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç iki gün içinde karara bağlanır. İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu'na itiraz edebilirler. Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç kesin aday listelerinin ilan gününe kadar bu itirazları karara bağlar" hükmüyle yargısal görev ve yetkilerinden bir diğerine işaret edilmiştir.

Yine 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 51. maddesiyle; "milletvekili adaylarının önseçim ile belirlenmesinde, adayların tutanaklarına ilişkin itirazların Yüksek Seçim Kurulu'na yapılacağı, tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, seçildikleri anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanaklarının verileceği", yargısal bir görev olarak Yüksek Seçim Kurulu'na verilmiştir.

İdari Görev ve Yetkileri

Yargı sistemlerinde, esas görev yargıya ilişkindir ve idari görevler, görev taksimatı ve teşkilatlanma gibi belli başlı birkaç konuyla sınırlıdır. Oysa Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal görevlerinin yanı sıra, önemli ölçüde idari görevleri de bulunmaktadır. Nitekim Anayasa'nın 79. maddesinde "seçimlerin, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağı, seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma ..." ibaresinden Yüksek Seçim Kurulu'nun "idari" görev ve yetkisinin genel sınırları anlaşılmaktadır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun diğer idari görev ve yetkileri; 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14. maddesinde idari nitelikli görev ve yetkiler;

Seçimlerde, içine oy pusulası konulacak olan zarfların, icabında her seçim için başka başka renk ve ölçüde olmak ve gerek piyasada, gerek

Yargı sistemlerinde, esas görev yargıya ilişkindir ve idari görevler, görev taksimatı ve teşkilatlanma gibi belli başlı birkaç konuyla sınırlıdır. Oysa Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal görevlerinin yanı sıra, önemli ölçüde idari görevleri de bulunmaktadır.

SDE Analiz

Devlet Malzeme Ofisi'nce imal edilen veya ettirilen veya depolarında bulunan zarfların renklerinden ve ölçülerinden farklı ve kâğıdında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranı bulunmak üzere, yeteri kadar özel zarf imal ettirmek ve bu imalatı, kâğıt hamurundan başlayarak zarfın, imaline ve teslim alınmasına kadar olan safhalarını; yapılacak işin hacmi, süresi ve niteliği dikkate alınarak belirleyeceği kendi üye veya üyelerinin veya imal ve teslim yerinde yetki vereceği ilçe seçim kurulu başkanının, il seçim kurulu başkanı ya da üyesi hâkim veya hâkimlerinin devamlı gözetim ve denetimi altında yaptırmak ve bu zarfları il seçim kurullarına, her ilin ihtiyacına yetecek sayıda, alındı belgeleri karşılığında göndermek (m. 14/1);

Özel zarfların imali için gerekli "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigran kalıpları ile zarf ölçü kalıplarını yaptıırp gerekli miktarda kâğıt ve zarf imalinden sonra saklamak; Katlanıp bir kenarı yapıştırıldıktan sonra zarf haline gelebilen "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranını taşıyan birleşik oy pusulalarını, her (400)'ü ve her (400)'lük paketi, aynı numarayı taşımak üzere bastırmak ve her sandık için bir paket, ilçe seçim kurullarına zamanında ulaştırmak (m. 14/2);

Oyunu kullanan seçmenin parmağının işaretleneceği özel boyayı ithal veya imal ettirmek, sandık kurullarında zamanında bulundurmamak, saklamak (m. 14/1);

298 Sayılı Kanun'da söz konusu edilen bütün işlemlerin gerektirdiği form, evrak, liste gibi her türlü basılı kâğıdın tasarım ve baskısını yaptırmak, il ve ilçe seçim kurullarına zamanında ve ihtiyacı kadar ulaşımını sağlamak (m. 14/3);

Tüzüklerine göre ilk genel kongresini yapmış olup, illerin en az yarısında ve en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatını kurmuş bulunan siyasi partilerin adlarını, ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasında tespit ve ilan etmek (m. 14/4);

İl ve ilçe seçim kurullarının teşekkülünü sağlamak (m. 14/5);

İl seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve seçimin bütün yurtta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak (m. 14/10);

**298 Sayılı
Seçimlerin Temel
Hükümleri ve
Seçmen Kütükleri
Hakkında Kanun'un
14. maddesinde
idari nitelikli görev
ve yetkilerden
biri ise İl ve İlçe
seçim kurullarının
teşekkülünü
sağlamaktır
(m. 14/5).**

SDE Analiz

Seçime katılabilmeleri için kanun tarafından aranan şartları yerine getiren siyasi partileri tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek (m. 14/11);

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü kuruluş ve işleyişi ve diğer çalışma konuları ile ilgili ilkeleri belirlemek, yönetmelikleri yayınlamak, programlarını yapmak ve denetlemek (m. 14/12);

Yurtdışı İlçe Seçim Kurulu'nun oluşturulmasını ve yurtdışında bulunan vatandaşların oy kullanmalarını sağlamak üzere gerekli tedbirleri almak (m. 14/13);

Son olarak, aynı kanunun 5435 sayılı Kanun'la değişik 18. maddesinin 3. fıkrasında; seçmen sayısı 25 bini aşan ilçelerde seçim evrakının dağıtım ve toplanması sandık kurul başkanları ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim görevini niyabeten yerine getirmek amacıyla, geçici ilçe seçim kurulları oluşturulabileceği, bu kurulların çalışma usul ve esasların, kurulacağı ilçeler ile sayısı ve görev süresinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından kararlaştırılacağı ilave idari bir görev ve yetki olarak hüküm altına alınmıştır.

Yüksek Seçim Kurulu'na, 14. maddenin yanında ayriyeten, ek ve geçici maddelerle verilen bazı görev ve yetkiler de vardır. Bunları da şu şekilde sıralamak mümkündür;

Yüksek Seçim Kurulu tarafından, Türkiye radyoları vasıtasıyla, haber yayınları saatinde veya başka uygun saatlerde yayımlanacak bildirimlerle; vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak suretiyle; daimi seçmen kütüklerinin düzenlenmesi, ilk sayım ve yazım işlerinin yapılması, yeniden yapılacak yazım işlemleri, denetlemeler, sandık seçmen listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması ve askıdan indirilmesi, itiraz ve ilave kayıt işlemlerinin ne şekilde yapılacağı, seçmen kartlarının dağıtılması ve oy verme konusunda yapılacak işlemler, sair lüzum görülen hususlarla birlikte, süreler de belirtilerek duyurulur (298 Sayılı Kanun ek madde 1/1);

Ayrıca, il ve ilçe seçim kurulları tarafından alışılmış yayın araçları ile halkın ilgisini uyandıracak aynı nitelikteki bildirimlerle keyfiyet ilan olunur (298 Sayılı Kanun ek madde 1/2);

Seçime katılabilmeleri için kanun tarafından aranan şartları yerine getiren siyasi partileri tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek (m. 14/11).

SDE Analiz

Her seçmenin, kütüklere ve bunlara uygun olarak sandık seçmen listelerine eksiksiz geçmesi seçmen kartlarının dağıtılmasının tam yapılması, ilkesine uygun olarak, Yüksek Seçim Kurulu, her konuda yapılacak işlemleri, yayımlayacağı genelgelerle gösterir. İl ve ilçe seçim kurulu başkanları da, bu ilke ve Yüksek Seçim Kurulu'nun genelgeleri doğrultusunda, bölgelerindeki görevlilerin eğitimini ve görevlerini yapmalarını sağlarlar (298 Sayılı Kanun ek madde 1/4);

Yüksek Seçim Kurulu, zorunlu gördüğü takdirde, adaylığa müracaat tarihi, müracaatların incelenmesi, adaylığa karşı itiraz, itirazların karara bağlanması, adayların geçici ve kesin ilanı gibi seçim işlemleri için bu Kanun'da veya başka kanunlarda öngörülen tarihleri ve süreleri değiştirebilir. Yüksek Seçim Kurulu bu kararını gerekçesiyle birlikte derhal ilan eder. Şu kadar ki, süre ve tarihlerde değişiklik yapma yetkisi, siyasi partilerce gösterilecek adaylar hakkında kullanılamaz (298 Sayılı Kanun ek madde 4);

***İl ve ilçe seçim
kurulu başkanları,
Yüksek Seçim
Kurulu'nun
genelgeleri
doğrultusunda,
bölgelerindeki
görevlilerin
eğitimini ve
görevlerini
yapmalarını
sağlarlar (298 Sayılı
Kanun ek madde
1/4).***

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulmasında kullanılacak olan oy pusulalarının şekli; oy verme, oyların sayım ve dökümü, geçersiz oyların tespiti, sonuçların tutanağa geçirilmesi, ilçe, il ve Yüksek Seçim Kurulu'nca yapılacak birleştirme işlemleri; halkoyuna sunulan kanunla ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisindeki çoğunluk ve azınlık görüşleri ile Cumhurbaşkanının görüşünün ve halkoyu sonuçlarının Türkiye Radyo ve Televizyonları aracılığı ile seçmenlere açıklanması ilkeleri bu Kanunda yer alan benzer hükümler dikkate alınarak Yüksek Seçim Kurulu'nca tespit ve ilan edilir (298 Sayılı Kanun ek madde 5);

Aynı kanunun geçici 18. maddesi Yüksek Seçim Kurulu'na, seçmen kütüğü tam olarak oluşturulup işlerlik kazanıncaya kadar yapılacak seçimlerde ve halk oylamalarında kullanılacak seçmen kütüklerinin düzenlenmesi; kütüğe yazılma, muhtarlık bölgesi askı listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması, askı süresi, sandık seçmen listelerinin ayrılması, kesinleşmesi ve kütüğün güncelleştirilmesi esas ve ilkeleri ile listelere itiraz yöntemleri ve sürelerini, seçimlerin özellikleri gözetilmek suretiyle, tespit ve ilan etme görev ve yetkilerini de vermiştir.

SDE Analiz

2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda da Yüksek Seçim Kurulu'na verilen birçok idari görev ve yetki bulunmaktadır. Bunlar;

Seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, genel nüfus sayımı sonuçlarının açıklanmasından

itibaren en geç altı ay içinde, tespit edilerek Resmi Gazete, radyo ve televizyonla ilan edilir (m. 5);

Seçimlerin yenilenmesine veya ara seçimi yapılmasına karar verildiği hallerde, Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir (m. 9);

Herhangi bir sebeple eksik aday göstermiş bulunan siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına Yüksek Seçim Kurulu tarafından, eksiklerin derhal tamamlanması lüzumu bildirilir (m. 13/1);

Siyasi partilerin genel merkezleri, seçime katılacakları, seçim çevrelerine ait aday listelerini Yüksek Seçim Kurulu'na verirler. Yüksek Seçim Kurulu, bunları derhal il seçim kurullarına bildirir. Yüksek Seçim Kurulu, bütün siyasi partilerin aday listelerini Resmi Gazete ve radyo ile, il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilan ederler (m. 20/1, 2);

Yüksek Seçim Kurulu bağımsız milletvekili adaylığı için yapılacak başvuru kendisine ulaştığında başvuruları, alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilan ederler (m. 21/1);

Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu bütün adayları oy verme gününden önceki ellibeşinci gün, seçim çevreleri itibariyle Resmi Gazete ve radyo ile ilan eder (m. 24/1);

Milletvekili seçimlerinde kullanılacak siyasi partilerin birleşik oy pusulaları ile bağımsız adayların oy pusulaları Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır. Birleşik oy pusulasında siyasi partilerin sırası seçime katılan siyasi parti temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura ile belirlenir (m. 26/a,b);

Her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları dörtyüzlük paketler haline getirilerek Yüksek Seçim Kurulu'nca numaralanıp mühürlendikten sonra yeteri kadar zarf ile birlikte seçim çevrelerine gönderilir (m. 27/1);

Genel Seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların %10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar. Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasi partinin

***Adaylıklar
kesinleştikten
sonra, Yüksek
Seçim Kurulu bütün
adayları oy verme
gününden önceki
ellibeşinci gün,
seçim çevreleri
itibariyle Resmi
Gazete ve radyo ile
ilan eder (m. 24/1).***

SDE Analiz

aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasi partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasi partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder. Bu ilandan sonra, bir veya birkaç seçim çevresinde, seçimin iptaline karar verilmesi ülke genelinde alınan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmez (m. 33/1,3,4);

Milletvekili seçilenlere il seçim kurulu tarafından, milletvekili seçildiklerine dair verilen tutanaklardan iki örneği de Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı'na en seri vasıtayla gönderilir. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tutanaklardan birini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na verir (m. 36/2);

İl seçim kurullarından milletvekili seçilenlerle ilgili bilgi verildikçe, Yüksek Seçim Kurulu bu bilgileri bekletmeden radyo ve televizyon ile derhal yayımlar. Bütün illerden verilecek bilgiler tamamlanır tamamlanmaz, tasdikli tutanak suretlerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazın incelenerek karara bağlanması beklenmeksizin, her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyonları ile derhal yayımlanır. Seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Radyo ve Televizyon ve Resmi Gazete ile ikinci bir bildiri yayımlanarak, iller ve seçim çevreleri itibarıyla, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, katılma oranını, geçerli oy pusulası sayısını her parti ile bağımsız adayların kazandıkları oy sayısını açıklar (m. 37/1,2,3).

Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Yapısı

1982 Anayasası, yüksek mahkemeleri yargı bölümünde sırayla saymıştır; Anayasa Mahkemesi m. 146, Yargıtay m. 154, Danıştay m. 155, Askeri Yargıtay m. 156, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi m. 157, Uyuşmazlık Mahkemesi de m. 158'de düzenlenmiştir. Ancak Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından seçilen üyelere oluşan Yüksek Seçim Kurulu'na bu başlık altında değil, Yasama bölümünde ve "Seçimlerin genel yönetim ve denetimi" başlığını taşıyan 79. madde de yer vermiştir. Bu nedenle de Yüksek Seçim Kurulu'nun yargı organı olup olmadığı hususu, gerek mahkeme kararlarında gerekse doktrinde tartışma konusu edilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu gibi demokrasinin tecellisi bakımından kilit önemi haiz bir kurumun hukuki statüsünün, tartışmaya mahal bırakmayacak şekilde netleştirilmesinin ehemmiyeti, yeni bir anayasanın yapımının tartışıldığı bu günlerde aşikârdır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki statüsünün, tartışmaya mahal bırakmayacak şekilde netleştirilmesinin ehemmiyeti, yeni bir anayasanın yapımının tartışıldığı bu günlerde aşikârdır.

SDE Analiz

Esas itibariyle Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki mahiyeti konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Birincisi, Yüksek Seçim Kurulu'nun "kendine özgü görevleri olan bir kurul" olduğunu dolayısıyla bir yüksek mahkeme olmadığını, ikincisi ise "bir yüksek mahkeme" olduğunu ileri sürmektedir. Her iki görüş de Anayasa Mahkemesi'nce farklı tarihlerdeki kararlarında ifade edilmiştir³⁹. Dolayısıyla Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki yapısına ilişkin tartışmanın Anayasa Mahkemesi'nin bu farklı içtihatlarından kaynaklandığı söylenebilir. Zaten gerek doktrinde gerekse diğer yüksek mahkeme kararlarında hâkim görüş Yüksek Seçim Kurulu'nun bir üst/karma yargı olduğu yönündedir⁴⁰. Tabii bizzat Yüksek Seçim Kurulu'nun kendisi de, kendini bir üst/karma yargı organı olarak kabul etmektedir⁴¹.

***Gerek doktrinde
gerekse diğer
yüksek mahkeme
kararlarında hâkim
görüş Yüksek
Seçim Kurulu'nun
bir üst/karma yargı
olduğu yönündedir.
Tabii bizzat Yüksek
Seçim Kurulu'nun
kendisi de, kendini
bir üst/karma yargı
organı olarak kabul
etmektedir.***

SDE Analiz

Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim ve Denetimi

**Bazı ülkeler,
seçime ilişkin ve
seçim sonucunu
etkileyen
uyuşmazlıkları
meclis tarafından
çözümlemeyi
esas almışlardır.
Bu uygulama,
"parlamentonun
üstünlüğü" ilkesine
dayanmaktadır.**

Seçime ilişkin uyuşmazlıkların çözümlenebilmesi, seçim sonuçlarını etkileyecek olması nedeniyle büyük öneme sahiptir. Çünkü seçim öncesinde veya sonrasında, seçimin sağlıklı ve geçerli olmaması sonucunu doğurabilecek ve bu nedenle seçimin iptaline kadar gidilebilecek uyuşmazlıklar meydana gelebilir. Bu uyuşmazlıkların, tarafsızlığından kuşku duyulmayacak bir organ tarafından çözümü, hiç şüphe yok ki, seçimin ciddiyeti ve dürüstlüğü ve demokratik sistemim işleyişi bakımından güçlü bir teminat oluşturacaktır. Dolayısıyla burada seçimin sonucunu değiştiren ya da etkileyen hususlara ilişkin "başvuru nereye yapılacak, yapılan başvuru hangi ölçüde çözümlenecek?" sorularının cevaplanması önem arz etmektedir.⁴²

Seçim uyuşmazlıklarının çözümünde, başka bir ifadeyle seçimin denetiminde, politik etkilerden bağımsız hareket etmek oldukça zordur. Bu nedenle demokratik rejimlerde, "tarafsızlığı konusunda tereddüt edilmeyecek bir organ tarafından uyuşmazlık çözümlenmelidir" anlayışından hareketle iki farklı uygulamaya rastlanmaktadır.⁴³

Bazı ülkeler, seçime ilişkin ve seçim sonucunu etkileyen uyuşmazlıkları meclis tarafından çözümlemeyi esas almışlardır. Bu uygulama aynı zamanda, "parlamentonun üstünlüğü" ilkesine dayanmaktadır. Ancak parlamentonun, kendi üyelerinin seçiminde denetim yetkisine sahip olmasının demokratik anlayışla bağdaşmayacağı da ileri sürülmektedir. Çünkü Meclisin siyasi nitelik taşıması, hukuken sorumsuz olması, sükûnet ve tarafsızlığa sahip olamamasının ona bu şekilde yargısal bir görevin verilmesini engelleyeceği, zira uyuşmazlığın çözümünün hakkaniyete uygun davranmayı zorunlu kıldığı, hakkaniyetin gerçekleşmesinin de ancak yargının tarafsızlık ve

SDE Analiz

bağımsızlığı ile sağlanabileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla meclise böyle bir görev verilmesi halinde, mecliste çoğunluğa sahip olan partinin siyasi mücadelesini bir kenara bırakarak, tarafsız ve hakkaniyete uygun karar verebilmesinin çok zor olacağı da açıktır. Nitekim meclis tarafından yapılan denetimde, Fransa'da V. Cumhuriyet Anayasası'na kadarki dönemde olduğu gibi, mecliste çoğunlukta olanlar kendi milletvekillerinin seçimlerine herhangi bir müdahalede bulunmayacaklar, bununla birlikte muhalefetteki milletvekillerinin seçimlerini geçersiz kılmak amacıyla onların seçim tutanaklarını reddedebileceklerdir.⁴⁴ Bu olumsuzluklara rağmen, denetim görevinin meclise verilmesi durumunda, meclis bu görevi yerine getirirken hukuk kurallarına uygun hareket edilip edilmediğini göz önüne alarak, denetim yapabilir. Böylelikle kendilerini seçenlere karşı sorumlu oldukları noktasından hareketle, siyasi etki ve kaygılardan uzaklaşarak kendi saygınlığını ve güvenilirliğini ortaya koymak isteyebilir.

Seçimin denetlenmesi ve seçim uyuşmazlıklarının ikinci çözüm yolu olarak "yargı" düşünülmüştür. Yargı makamı tarafından uyuşmazlıkların giderilmesi hem "kuvvetler ayrılığı" ilkesine uygun düşecek, hem de birinci yolun mahzuru olarak görülen siyasi oyunlara meydan verilmeyecektir. Dolayısıyla seçilecek kişi için de bir güvence olacaktır. Seçimlerin denetlenmesi ve seçim uyuşmazlıklarının çözümü görevinin yargı organına bırakılmasında iki farklı uygulama görülmektedir. Denetleme ve uyuşmazlıkların çözümü görevi mevcut yargı organlarından birine ilave görev olarak verilebileceği gibi, bu maksatla ayrı bir yargı yeri de kurulabilir.

Seçimlerin denetlenmesi ve seçim uyuşmazlıklarının çözümünde mevcut yargı organlarına ek görev veren Fransız V. Cumhuriyet Anayasası seçim uyuşmazlıklarının karara bağlanmasını Anayasa Konseyi'ne,⁴⁵ Avusturya Anayasası meclis üyelerinin seçiminin denetlenmesini Anayasa Mahkemesi'ne bırakmıştır.⁴⁶ Federal Alman Anayasası genel seçimlerin denetim yetkisini ilk aşamada Federal Meclise vermesine rağmen, Federal Meclis'in bu konuda verdiği kararlara karşı Federal Anayasa Mahkemesi'ne başvurulacağını ve Federal Anayasa Mahkemesi'nin vereceği kararın kesin olduğunu hüküm altına almıştır.⁴⁷

Seçimlerin denetlenmesi ve seçim uyuşmazlıklarının çözümü maksadıyla ayrı bir mahkeme kurulması uygulamasına sahip İngiltere'de "Queens Bench Division" adı verilen bir mahkeme, Yüksek Mahkeme üyelerinden ikisi tarafından kurulmakta, seçimi kaybeden adaylar veya seçmenlerin başvurusu üzerine denetim yapmaktadır. Bu uygulama Türkiye'deki,

**Yargı makamı
tarafından
uyuşmazlıkların
giderilmesi hem
"kuvvetler ayrılığı"
ilkesine uygun
düşecek, hem
de birinci yolun
mahzuru olarak
görülen siyasi
oyunlara meydan
verilmeyecektir.**

SDE Analiz

seçimlerin denetimi ve uyuşmazlıkların çözümü maksadıyla ayrı olarak kurulmuş anayasal bir organ olarak Yüksek Seçim Kurulu'na benzemektedir. Buna Aracı (mutavassıt) sistem denmektedir. Buna göre ayrı bir organ tarafından seçime ait itirazlar incelenir ve elde ettiği sonuçlar meclise bir rapor halinde sunulur. Ancak, mahkeme kesin bir karar vererek itirazı sonuçlandırmak yetkisine sahip değildir. Mahkemeye verilen görev Avam Kamarası Başkanlığı'na incelediği her olay hakkında rapor sunmaktır. Tutanakları kabul veya reddetme başka bir ifadeyle nihai ve kesin karar verme yetkisi Avam Kamarası'ndadır. Bu da demokrasinin beşiği olarak bilinen İngiltere'de kamuoyunu tatmin etmekte ve çok önemli bir teminat olarak görülmektedir⁴⁸. Belçika, İtalya, Hollanda ve İsviçre'de de seçim uyuşmazlıklarının nihai çözüm mercii olarak ilgili ülke parlamentoları gösterilmiştir.⁴⁹

---

*Aracı sisteme
göre ayrı bir
organ tarafından
seçime ait itirazlar
incelenir ve elde
ettiği sonuçlar
meclise bir rapor
halinde sunulur.
Ancak, mahkeme
kesin bir karar
vererek itirazı
sonuçlandırmak
yetkisine sahip
değildir.*

SDE Analiz

Yüksek Seçim Kurulu ve Siyaset

Türkiye’de siyasal sistem, “siyasi iktidar-devlet iktidarı” ayrımı üzerine kurulmuştur. Bu ayrım, devlet iktidarının siyasi iktidar üzerinde hiyerarşik üstünlüğüne dayanır. Devlet iktidarını kullanan organlar, kendi belirledikleri bir ideolojik çerçeve doğrultusunda toplumun gözetim ve denetimini yaparken, siyasi iktidardan da ancak kendisine ayrılan sınırlı bir alan içerisinde faaliyet göstermesini bekler. Bu sistem içerisinde yargının görevi de, devlet ideolojisinin sınırları içerisinde bir tutum geliştirmek ve her halükarda devleti ve iktidarını korumak şeklinde beklenir.⁵⁰

Bu minvalde hareket eden Türkiye’deki yüksek yargı organlarının vermiş oldukları kararları ile siyasal sistemin işleyişini tıkayabildikleri yakın tarihlerde defalarca müşahade edilmiştir. Bu meyanda YSK’nın da kritik anlarda kararlarını, devlet iktidarının tercihlerine uygun bir şekilde oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bunun için birkaç örneğe bakmak yararlı olacaktır:

2002 yılında, başta Recep Tayyip Erdoğan, Necmettin Erbakan ve Akın Birdal gibi isimlerin milletvekili adayı olup olmayacaklarına YSK’nın karar vermesi bekleniyordu. Kararın verilmesinde kısa bir süre önce bir basın toplantısı yapan dönemin YSK Başkanı Tufan Algan, karara esas teşkil edecek ölçütleri şu şekilde sıralamıştır:

“Atatürk’ün sözlerine, 30 Ağustos’a, Çanakkale’ye bakarız. Ülkeyi zarara uğratıp uğratmadığımızı düşünürüz (...) Yargı, önüne gelen dosyaya bakar, hukuka bakar, memleketin menfaatlerine bakar. Çanakkale’ye bakar, 26 Ağustos’taki Büyük Taarruz’a bakar, 30 Ağustos Başkomutanlık Muharebesi’ne bakar (...) Yargıç olarak ülkeyi zarara uğratıp uğratmadığını da düşüneceksin. Bir şeyi daha düşüneceksin. Üç yüz bin insanımız, Çanakkale’de ne uğruna şehit oldu?”⁵¹

Devlet iktidarını kullanan organlar, kendi belirledikleri bir ideolojik çerçeve doğrultusunda toplumun gözetim ve denetimini yaparken, siyasi iktidardan da ancak kendisine ayrılan sınırlı bir alan içerisinde faaliyet göstermesini bekler.

SDE Analiz

29 Mart 2009 yerel seçimleri öncesinde YSK, sandık görevlilerine başörtüsü yasağı getirdi. Sandık görevlilerine kıyafet yasağı getiren herhangi bir yasal düzenleme söz konusu değildir. Sandık görevlileri, geçici bir süre görev yaparlar ve onları kamu görevlisi olarak kabul etmenin de imkânı yoktur. Buna rağmen böylesine bir kararın çıkması, YSK'nın kararlarında devlet ideolojisinin etkisini göstermesi bakımından son derece önemlidir.⁵²

2010 yılında Parlamento, anayasal değişikliğinin halkoyuna sunulması süresini 60 gün ile sınırlayan bir değişiklik yaptı. Ancak YSK, referandumunda bir seçim olduğu yorumundan hareketle parlamentonun yaptığı bu düzenlemeyi yok saydı ve halkoylamasını milletvekili seçimi ile eşdeğer tutarak 120 günü esas aldı. Referandum sürecinin bu şekilde uzatılmasındaki gaye, anayasa değişikliğinin iptali için açılan davaya bakmakta olan Anayasa Mahkemesi'ne süre kazandırmaktır.⁵³

Yüksek Seçim Kurulu'nun "Hatip Dicle" kararı ayrıntılı bir biçimde ele alınmayı gerektiren bir olgudur. Çünkü hem YSK'nın konuya ilişkin emsal kararları vardır hem de YSK'nın karar verme saikinin hukuki değil siyasi olduğunu çok net bir biçimde göstermektedir.

12 Haziran 2012'de yapılan genel seçimler öncesinde ve sonrasında da YSK, verdiği bazı kararlarla siyasi alana müdahil oldu. Yurtdışında yaşayan vatandaşların oy kullanma hakkının engellenmesi (altyapının uygun olmadığı gerekçesiyle konsolosluklardan oy kullanımına izin verilmedi) ve BDP'nin desteklediği bağımsız adayların milletvekili adaylıklarının iptal edilmesi ve son olarak da mazbatasını avukatı aracılığıyla teslim alan Diyarbakır bağımsız adayı M. Hatip Dicle'nin milletvekilliğinin daha önceden almış olduğu kesin mahkûmiyet kararı gerekçesiyle iptal edilmesi buna örnek verilebilir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da sosyal infial yaratan bu karar, farklı toplumsal kesimlerin ortak direnci ile karşılaşmıştır. Her ne kadar YSK, verdiği karar birtakım hukuki gerekçelerle haklı kılmaya çalıştıysa da, bu gerekçeler toplum nezdinde bir itibar görmemiştir. Çünkü aynı davadan yargılanan iki kişiden birinin adaylığı kabul edilirken diğerinin adaylığının iptal edilmesi izaha muhtaçtı. Aynı şekilde yeni ceza yasası ile ortadan kaldırılan hukuki bir düzenlemenin (memnu hakların iadesi) bir başvuru şartı haline getirilmesi yine hukuki kılıf giydirilmiş siyasi bir gerekçe olarak kabul görmüştü.

Yüksek Seçim Kurulu'nun "Hatip Dicle" kararı ayrıntılı bir biçimde ele alınmayı gerektiren bir olgudur. Çünkü hem YSK'nın konuya ilişkin emsal kararları vardır hem de YSK'nın karar verme saikinin hukuki değil siyasi olduğunu çok net bir biçimde göstermektedir. Yüksek Seçim Kurulu, 21.06.2011 tarih ve 1022 Karar sayılı yazısıyla, Diyarbakır bağımsız Milletvekili Hatip Dicle aleyhine kesinleşmiş mahkûmiyet kararı olduğu gerekçesiyle, milletvekili seçilemeyeceğini belirtmiştir. Ancak aynı Yüksek Seçim Kurulu, söz konusu kesinleşmiş mahkûmiyet kararına karşın bağımsız milletvekili adayı Hatip

SDE Analiz

Dicle'nin seçime girmesine ve seçilmesine muvafakat gösterip aday olmasına izin vermiştir. Söz konusu kesin mahkûmiyet kararını önceden bilip bilmedikleri sorulan Yüksek Seçim Kurulu yetkilileri; kesinleşmiş mahkûmiyet kararını bilmedikleri, bu nedenle önce onay verdiklerini daha sonra ise basından bir takım haberler ve savcının talebi üzerine kesinleşmiş mahkûmiyet kararından haberdar olduklarını belirtip, bu nedenle Hatip Dicle'nin milletvekilliğinin yok hükmünde olduğu yönündeki kararı verdiklerini ifade etmişlerdir.

Hâlbuki tüm Türkiye'yi ilgilendiren bıçak sırtı bir konuda, var olan bu teknolojik imkâna rağmen Yüksek Seçim Kurulu'nun kesinleşmiş mahkûmiyet kararını bilmediklerini ifade ederek, söz konusu kararı verebilmesi, yüksek yargı makamı olarak kendini nitelendiren bir kurul bakımından en hafif tabirle talihsizliktir." Bir adli makam sizinle ilgili bilgiye ulaşmak istediğinde; sizin kimlik numaranızla yaptığı/yapacağı sorguda adınıza açılan tüm davaların ne olduğu, niteliği, hangi aşamada olduğu, kararın ne zaman verildiği gibi bilgilerle beraber, bunların dışında, adınıza kayıtlı araç ve gayrimenkulün olup olmadığına varıncaya kadar UYAP sisteminden bakılabilmektedir. Buna rağmen tüm Türkiye'yi ilgilendiren bıçak sırtı bir konuda, var olan bu teknolojik imkâna rağmen Yüksek Seçim Kurulu'nun kesinleşmiş mahkûmiyet kararını bilmediklerini ifade ederek, söz konusu kararı verebilmesi, en hafif tabirle bir yüksek yargı makamı olarak kendini nitelendiren bir kurul bakımından talihsizliktir. Açık ki YSK'nın bu karar yerinde değildir. Nitekim aşağıda emsal niteliğindeki "Fehmi Işıklar" kararına da değinilmek suretiyle YSK'nın bu konuda gereken hassasiyeti göstermediği izah edilmeye çalışılacaktır.

Fehmi Işıklar⁵⁴ 29 Kasım 1987 tarihindeki 18'inci dönem milletvekili seçimlerinde, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den Bursa 1 numaralı seçim çevresinden birinci sırada aday gösterilerek, milletvekili seçilmiştir. Fehmi Işıklar hakkında, ne milletvekili adaylarının geçici ve daha sonraki kesin ilanı üzerine, ne de milletvekili seçildikten sonra (2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 37'nci maddesi gereği olarak radyo ve televizyon ile Resmi Gazetede yapılan ilan ve yayınlarda) adaylığına veya milletvekilliği tutanağına yapılmış bir itiraz bulunmaktadır. Ancak, Adalet Bakanlığı tarafından 22.11.1988 tarihinde, alınan bir duyuma ve bununla ilgili belge ve bilgilere işaret edilerek, YSK'dan konuya ilişkin karar vermesini istemiştir.

YSK, her ne kadar *tam kanunsuzluk hallerinde*⁵⁵ (seçim hukukuna göre adayın seçilme yeterliğini kaybettiren haller olarak kabul edilmektedir) itiraz süreleri de dikkate alınmaksızın yani adayın seçilmesi sonrası kanuni

---

Tüm Türkiye'yi ilgilendiren bıçak sırtı bir konuda, var olan bu teknolojik imkâna rağmen Yüksek Seçim Kurulu'nun kesinleşmiş mahkûmiyet kararını bilmediklerini ifade ederek, söz konusu kararı verebilmesi, yüksek yargı makamı olarak kendini nitelendiren bir kurul bakımından en hafif tabirle talihsizliktir.

SDE Analiz

itiraz süresi sona erse de ilgilinin seçimi kazandığına ilişkin mazbatayı iptal yetkisini kendinde görebilmektedir. Ancak Işıklar'ın milletvekili sıfatı taşıması hasebiyle Yüksek Seçim Kurulu, bir milletvekilinin TBMM Üyeliği'nin düşmesine yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce karar verilebileceğini, seçimden önce mevcut veya sonradan vaki mahkûmiyetine dayanılarak onun üyelik sıfatının ortadan kalkması ile sonuçlanacak hiçbir uygulama yapılamayacağını oyçokluğu ile kararlaştırmıştır. "Özetle; Işıklar Kararında Yüksek Seçim Kurulu, kendisi tarafından mazbata verildikten sonra yokluk kararı veya milletvekili olup olmama konusunda takdirin Meclise geçtiği yönünde içtihat etmiştir. Zira mazbata verilinceye kadar yetki YSK'da iken mazbata verildikten sonra ise karar mercii Meclis olmaktadır. YSK bu içtihadını, Fazilet Partisi'nden 1999 seçimlerinde İstanbul milletvekili seçilen Merve Safa Kavakçı olayında da kullanmıştır. Bu itibarla "Hatip Dicle" kararının, YSK'nın kendi içtihadıyla gelişmesi anlamına geldiği rahatlıkla söylenebilir."⁵⁶

***Işıklar Kararında,
YSK tarafından
mazbata verildikten
sonra artık bundan
sonra yokluk veya
milletvekili olup
olmama konusunda
takdir Meclise
geçmektedir. Zira
mazbata verilinceye
kadar yetki YSK'da
iken mazbata
verildikten sonra
ise karar mercisi
Meclis olmaktadır.***

SDE Analiz

Sonuç ve Öneriler

Hukuk devleti olmanın en temel ilkesinin, "temel hakların güvence altına alınması" olduğunu söyleyebiliriz. Temel hakların güvencesinin ve hukukun üstünlüğünün sağlanması ise, ancak bağımsız ve tarafsız bir yargının varlığı ile mümkün olabilir. Söz konusu çerçeveye tabii olarak siyasal hakların güvence altına alınması da girmektedir. Bu durum, demokratik sistemin temeli olan seçimler söz konusu olduğunda özellikle önem arz etmektedir. Bu meyanda 1982 Anayasası, seçimlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılmasını öngörmüştür. Batılı demokrasilerdeki seçimlerin yönetim ve denetiminin tarihsel sürecinde de aynı amacın hedeflendiği görülmektedir. Özellikle batılı ülkelerde, ilk dönemlerde seçim işleri, yasama ya da yürütme organlarına bağlı kuruluşlarca yürütülmekte iken, bu durum hem seçim güvenliğine zarar verdiği için hem de kuvvetler ayrılığı prensibine ters düştüğünden yaşanan gelişim süreciyle günümüzde bağımsız yargı organları tarafından yürütülmektedir.

Ancak bir hukuk devleti enstrümanı olarak yargı denetimi, Türkiye'de temel hakların korunması için değil devlet iktidarının sürdürülmesi için kullanılmaktadır. Nitekim bu çalışmada da seçimlerin yönetim ve denetimi görevini üstlenmiş bir anayasal ve yargısal/idari makam olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun, Türkiye'nin 2000'li yıllar sonrasında yakaladığı demokratikleşme ivmesini adeta ağırlaştırarak hatta geriye götüreceği kimi kararlara imza attığı yukarıda örnekleriyle izah edilmiştir. Siyasi kaosa sebebiyet veren bu kararlardan çıkartılması gereken dersler vardır.

Bugüne verdiği/vereceği kararlar ile siyasi sistemin işleyişini kolaylaştırabileceği gibi kilitleyebilecek kudrette olan özellikle yüksek yargı organlarının, konumuz itibarıyla de Yüksek Seçim Kurulu'nun, görev ve yetkilerinden çok, üye kompozisyonunun *demokratik temsiliyet* bakımından acilen revize edilmesi, Türkiye'nin yeni anayasa yapımı bağlamında demokratikleşebilmesi bakımından hayati önem arz etmektedir. Çünkü seçime, seçimlerin yönetim ve denetimine, siyasi partilere ve milletvekilliğine ilişkin mevcut yasal ve anayasal hükümler durduğu müddetçe, bundan sonra

---

1982 Anayasası, seçimlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılmasını öngörmüştür. Batılı demokrasilerdeki seçimlerin yönetim ve denetiminin tarihsel sürecinde de aynı amacın hedeflendiği görülmektedir.

SDE Analiz

da bu tür kararlarla karşılaşılması mukadderdir. Bu nedenle bir an önce yeni anayasanın yapılması ve bu paralelde mevzubahis kanunların da acilen değiştirilmesi gerekmektedir.

Bu itibarla Yüksek Seçim Kurulu'nun yapısı ve görev ve yetkilerine ilişkin olarak bu çalışmada ileri sürülecek önerilerden önce çeşitli sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerce hazırlanan anayasa taslaklarında dile getirilen önerilere de değinmekte fayda görülmüştür. Konuya ilişkin olarak oldukça kapsamlı bir çalışmada⁵⁷; aralarında siyasi partiler ve Barolar Birliği, sendikalar, işveren örgütleri ve diğer bazı sivil toplum örgütlerinin bulunduğu toplam on dokuz (19) kuruluşun yeni anayasa önerileri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Bu anayasa taslaklarında, 1982 Anayasası'nın 79. maddesinde düzenlenmiş Yüksek Seçim Kurulu'na ilişkin olarak dile getirilen (yalnızca 10 kuruluş tarafından) öneriler şöylece özetlenebilir; biri dışında (*Stratejik Düşünce Enstitüsü/SDE*) YSK'nın üye kompozisyonuna ilişkin değişiklik önerisi yapılmamış ve mevcut durum korunmuştur. Yani Yargıtay ve Danıştay'dan gelen yüksek yargıçlardan oluşan bir Kurul olarak YSK'nın çalışmaya devam etmesi öngörülmüştür. Mevcut görev ve yetkilerinin değiştirilmesi yönündeki bir öneri de *Anayasa Kadın Platformu ve Ortak Payda Çalışma Grubu* tarafından ifade edilmiştir. Buna göre; siyasi partilerin aday listelerinin, *cinsiyet eşitliği* bağlamında yüzde 5 artı/eksi tolerans payıyla birlikte, her bir cinsiyetin yüzde 50 temsilini sağlayamayan listelerin reddedilmesi ve bu ilkeye uygun bir biçimde listelerinde düzeltme yapmayan partilerin seçime katılımının önlenmesi görevi Yüksek Seçim Kurulu'na verilmelidir.

SDE önerisinde ise,⁵⁸ 3'ü Yargıtay, 2'si Danıştay, 3'ü sosyal bilimler alanında çalışan (TBMM tarafından seçilecek) 8 üye ile TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerce gönderilen üyelerden oluşan bir kurul yapısı öngörülmüştür. Ancak SDE taslağında Yüksek Seçim Kurulu, seçim işlerinde nihai karar mercii olarak öngörülmemiş, YSK kararlarına Anayasa Mahkemesi nezdinde itiraz edilebileceği önerisi getirilmiştir. Kurul kompozisyonundaki demokratik temsiliyetin artırılması bakımından oldukça isabetli, ancak, nihai karar mercii olarak Anayasa Mahkemesi'nin öngörülmesi ise Anayasa Mahkemesi'nin iktidar alanını genişletecek bir öneri olmak bakımından da kanımızca isabetsiz olmuştur. Çünkü *demokrasi fikriyatı, iktidar yapılarının bir merkezde teksif olmasını değil dağıtılmasını esas alır* ki ancak böylece "insan ve hakları" iktidarın yozlaştırıcı etkisinden korunabilsin.

SDE Analiz

Son olarak konuya ilişkin dikkate şayan bir yaklaşım da doktrinde Gözler tarafından dile getirilen; seçimlerin yönetimi ile denetiminin birbirinden

ayrılarak yalnızca denetimin yargı organlarına verilmesi önerisidir. Buna göre; seçimlerin yönetiminin yargı makamlarına bırakılması adil seçimlerin gerçekleştirilmesi bakımından aşırıya kaçmak anlamına gelir, zira seçimlerin siyasi veya idari makamlarca düzenlemesinin, yargı denetimi altında olmak kaydıyla hiçbir mahzuru yoktur. Zaten çağdaş demokrasilerdeki uygulama da bu yöndedir. Dolayısıyla yalnızca seçim uyuşmazlıkları yargı makamlarınca sonuçlandırılmalı, seçimlerin yönetimi ise, idari veya siyasi makamlara bırakılmalıdır.⁵⁹

Bu çalışmada dile getirilecek öneriler olarak da şunlar söylenebilir; öncelikle Yüksek Seçim Kurulu'nun üye kompozisyonunun *yalnızca yüksek yargıçlardan teşekkül ettirilmesine son verilmelidir*. Bu itibarla; Kurul'da oy hakkı da bulunacak olan üyelikler için, son genel seçimlere katılarak en çok oyu almış ve *Meclis'te grubu bulunan siyasi partilerce gösterilecek* ve nitelikleri kanunda gösterilen *temsilciler* içinden TBMM'nin seçim yapması sağlanabilir (Karar yeter sayısı ile: 139). Siyasi partilerce gösterilecek aday sayısı, Kurul'daki yüksek yargıç sayısının iki katı şekilde Meclis'e sunulmalı, Meclis, bunların içinden seçimini yaparak, kurul içinde, siyasi parti adaylıklarından seçilen üye sayısı ile yargıç sayısının eşit hale getirilmesi sağlanabilmelidir. Kurul'un tarafsızlığını güçlendirmek bakımından da, geçmişte siyasi parti üyeliği veya adaylığı söz konusu olmamış *avukatlar* içinden *Türkiye Barolar Birliği* tarafından gösterilecek iki kat aday ile yine siyasi partilerde adaylık ve üyelik kaydı bulunmayan öğretim üyeleri içinden *YÖK*'ün göstereceği iki kat aday içinden (tercihen seçim ve seçim hukuku alanında çalışması olan *hukuk, siyasal ve iktisadi ve idari bilimler* fakültelerinde görevli olanlar) *TBMM'nin seçim yapması* temin edilebilir. *YÖK* ve *Barolar Birliği* kontenjanı 2'şer üye olabilir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun en çok tartışma yaratan kararları, "milletvekilliğinin iptali" kararlarıdır. Bu itibarla kanunda yapılacak bir değişiklik ile Yüksek Seçim Kurulu'nun, seçildiğine dair seçim mazbatasını (tutanağını) almış ve kanuni itiraz süreleri de dolmuş bir kimsenin milletvekilliğini iptal etme yetkisi, kaldırılmalıdır. İptal yetkisi, velev ki "tam kanunsuzluk hali" denilen, milletvekili seçilen bir kimsenin, sonradan seçilme yeterliğinin bulunmadığına dair bir bulgunun ortaya çıkması hallerinde dahi kullanılamamalıdır. *Milletvekilliği kesinleştikten sonra* tam kanunsuzluk hallerinde de dâhil olmak üzere *ilgilinin vekilliğinin düşmesi kararını* verebilme yetkisi yalnızca *TBMM'ye ait* olmalıdır.

Yüksek Seçim Kurulu, seçim işlerinde nihai karar mercii olmak ve mevcut Anayasa'nın sözüne de uygun olmak bakımından (Seçimler, yargı

Yüksek Seçim Kurulu, seçim işlerinde nihai karar mercii olmak ve mevcut Anayasa'nın sözüne de uygun olmak bakımından (Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Any. m. 79/1) yüksek yargı organı olarak anayasada yer almalıdır.

SDE Analiz

organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Any. m. 79/1) *yüksek yargı organı olarak anayasada yer almalıdır*. Böylece idari mi, yargısal mı veya karma bir kurul mudur? tartışmalarına nihayet verilmelidir.

Diğer seçim kurullarına gelince; *il seçim kurulları ya kaldırılmalı ya da üye kompozisyonu değiştirilmelidir*. Çünkü Kanun'da sayılı görev ve yetkileri esas itibarıyla ilçe seçim kurulları ile benzerdir. İl seçim kurulları 3 yargıç üyeden oluştuğu için hem kurulların demokratik meşruiyeti tartışma konusu olabilmekte hem de gereksiz bürokratik bir kademe olarak görünmektedir. Hâkim başkanlığında ve siyasi partiler (4 asıl 4 yedek) ile o ilçede görev yapan, siyasi parti üye veya aday olmamış kıdemli memurlardan (2 asıl 2 yedek) oluşan ilçe seçim kurullarının da *üye kompozisyonunun değiştirilmesi* sağlanarak; memur üyeler kuruldan çıkarılmalı, *meslek odalarının* yönetim kurullarından seçilen üyeler ile o ilçe sınırları içinde bulunan *üniversite* veya üniversitelerin senatolarınca seçilecek üyelerin (tercihen hukuk veya sosyal bilimler alanından) de kurula katılımı sağlanabilmelidir.

Son genel seçimler sırasında ve sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler, Türkiye'nin hâlihazırdaki yasalar ve anayasa ile yönetilemeyeceğini bir kez daha göstermiştir.

Bu minvalde Türkiye'nin seçim hukukuna ilişkin bir takım reform ve yeniliklerin yapılması da elzemdir. Şöyle ki; ewela, % 10 seçim barajı derhal kaldırılmalıdır. Seçim barajı, bir taraftan hem siyasi temsilin adaletli bir biçimde parlamentoya yansımaları imkânsız kılmaktadır. Diğer taraftan ise bu barajı dolanarak bağımsız adaylık yoluyla Meclis'e girmek isteyen partilerin işlerini inanılmaz derecede zorlaştırmaktadır. Çünkü parti mensupları partilerinden istifa ediyorlar, bağımsız olarak Meclis'e giriyorlar, ardından tekrar partilerine dönüyorlar. Bu zahmetli yol, aynı zamanda trajikomik bir durum yaratmaktadır. Zira herkes, bağımsızların aslında hangi partiye mensup olduklarını ve kimler tarafından desteklendiklerini biliyor, zaten bağımsızlar da bunu gizlemiyorlar. Tüm bu trajikomediyeye neden olan seçim barajının varlığı, Türkiye demokrasisi için bir ayıptır, bu ayıp bir an önce ortadan kaldırılmalıdır.

İkinci olarak da milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin hükümleri ihtiva eden Anayasa'nın 76. maddesi ile Milletvekili Seçim Kanunu'nun 11. maddesi düzeltilmelidir. Öylesine kısıtlayıcı bir niyetle kalem alınmışlardır ki bu maddeler, YSK dilerse hemen herkesi seçimlere girmekten alıkoyabilir. Özellikle "terör suçları" ifadesi çok sıkıntılıdır. Bir toplantıya katılmanın ve resmi ideolojinin belirlediği sınırlar haricinde görüş belirtmenin (mesela anadilde eğitim istemek, federasyon talep etmek, Kürdistan demek) bile "terör örgütünün propagandası" veya "terör örgütüne yardım" olarak değerlendirilip cezalandırılabilmektedir. Böylesi bir siyasi atmosferin hâkim olduğu ülkede, herkes, her an siyasi mücadeleden dışlanabilir ve siyasi

SDE Analiz

haklarından mahrum edilebilir. Demokratikleşme iddiasındaki bir ülkenin hiç de hak etmediği bu sıkıntıların acilen izale edilmesi elzemdir. Son genel seçimler sırasında ve sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler, Türkiye'nin hâlihazırdaki yasalar ve anayasa ile yönetilemeyeceğini bir kez daha göstermiştir. Yapılması lazım gelen bellidir: Özgürlükçü ve demokratik bir siyasal sistemi inşa edecek yeni bir anayasa yapmak için süratli bir biçimde çalışmaktır. Yukarıdaki öneriler, ancak bu sayede anlamlı hale gelebilir. Anlamamız gereken şudur; artık geçici çözümlerin, üzerindeki devlet vesayeti nedeniyle ağır bir biçimde hastalanmış demokrasimizin dertlerine deva olma imkânı yoktur. Vakit, laf değil icraat vaktidir.

1982 ANAYASASI

Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi

MADDE 79.– Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

(Değişik: 31/5/2007-5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve *Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını* kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

(Değişik: 31.5.2007 - 5678/2 md) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, *Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi*, işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

1961 ANAYASASI

Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi

MADDE 75.– Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden kuruludur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye

SDE Analiz

tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir Başkan ve bir Başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

ÜSKÜL 1992

Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

Madde 59- Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulu'nundur. Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asil ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla bir başkan ve bir başkan vekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından adçekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili adçekmeye girmezler.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

RP 1993

Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

Madde 79- Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulu'nundur. Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulu ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

SDE Analiz

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asil ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir Başkan ve bir Başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından adçekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili adçekmeye girmezler.

Anayasa, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

SHP 1993

Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

Madde 79- Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak yurt dışında bulunan vatandaşların oy hakkından yararlanabilmeleri amacıyla yasayla özel düzenleme yapılabilir.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asil ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

SDE Analiz

TOBB 2000

Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

Madde 79- Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

TBB 2001

Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

Madde 79- Seçimler, yargının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin yönetim ve denetim görev ve yetkisi, Yüksek Seçim Kuruluna aittir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin yasaların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

Yüksek Seçim Kurulu

Madde 170- Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararlarına karşı başka bir merciye başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri yasayla düzenlenir.

SDE Analiz

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

ANAYASA KADIN PLATFORMU 2007

Özbudun önerisinin 3 üncü fıkrası aşağıdaki gibi olmalıdır.

3) Yüksek Seçim Kurulu, seçim sonucunda her bir cinsiyetin artı/eksi 5 tolerans payıyla en az yüzde 50 temsil ve katılımını sağlama ilkesine uymayan aday listelerini reddetme ve listelerini bu ilkeye uygun olarak düzeltmeyenlerin seçim dışı bırakılmasına karar vermek yetkisine sahiptir.

ÖZBUDUN 2007

Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi

Madde 55- (1) Seçimler, yargı organının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

(2) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve milletvekillerinin seçim tutanakları ile Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

(3) Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl, dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile dört yıllığına seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilir. Üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

(4) Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

(5) Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

(6) Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının teşkilâtı ile görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

TBB 2007

Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi

Madde 91- Seçimler, yargının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin yönetim ve denetim görev ve yetkisi, Yüksek Seçim Kuruluna aittir.

Anayasa değişikliklerinin ve kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi, milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

Sandık kurullarından başlayarak seçim işlemlerinin her aşamasında, oylama, sayma ve birleştirme işlemlerinin elektronik ortamda yapılması halinde siyasi partiler ile bağımsız adayların, giderleri kendileri tarafından karşılanmak suretiyle gözetim ve denetimini sağlayacak önlemler kanun ile alınır.

Yüksek Seçim Kurulu

Madde 173- Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili tüm işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi, Yüksek Seçim Kurulundur.

Yüksek Seçim Kurulunun kararlarına karşı başka bir merciye başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurma yetkisi ile öteki seçim kurullarının görev ve yetkileri etkin bir yargı denetimi sağlayacak biçimde kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur.

Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından, üye tam sayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkan vekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

ORTAK PAYDA ÇALIŞMA GRUBU 2008

Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi

Madde 55-

Ortak payda:

- (1) Seçimler, yargı organının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.
- (2) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün şikâyet ve itirazları

SDE Analiz

inceleme ve kesin karara bağlama ve milletvekillerinin seçim tutanakları ile Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

(3) Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl, dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile dört yıllığına seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilir. Üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

(4) Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

(5) Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

(6) Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının teşkilâtı ile görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Ek öneriler:

(2) Yüksek Seçim Kurulu, seçim sonucunda her bir cinsiyetin artı/eksi 5 tolerans payıyla en az yüzde 50 temsil ve katılımını sağlama ilkesine uymayan aday listelerini reddetme ve listelerini bu ilkeye uygun olarak düzeltmeyenlerin seçim dışı bırakılmasına karar vermek yetkisine sahiptir.

SDE 2011

“Yüksek Seçim Kurulu üçü Yargıtay, ikisi Danıştay, üçü sosyal bilimler alanında çalışan öğretim üyesi olmak üzere sekiz üye ile ve TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin temsilcilerinden oluşur. Üyelerden siyasi parti temsilcisi dışındakiler altı yıl için seçilirler. Yargıtay ve Danıştay’dan belirlenecek üyeler Yargıtay ve Danıştay’ın genel kurullarınca, akademisyen üyeler ise TBMM tarafından seçilirler. YSK’nın kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi’ne başvurulabilir.”

SDE 2011

“Onsekiz yaşını doldurmuş her vatandaş seçme, seçilme, siyasi partilere üye olma ve her türlü siyasi faaliyette bulunma hakkına sahiptir.

Seçme ve seçilme hakkını kullanma, vatandaşın işlediği ve cezasını çektiği bir suç nedeniyle sınırlandırılmaz.”

SDE Analiz

BU ÇALIŞMANIN ÖNERİSİ

Madde 79. Genel ve yerel seçimler ile Anayasa değişikliğine ilişkin referandum ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

Yüksek Seçim Kurulunca verilen kesinleşmiş milletvekili tutanakları aleyhine itirazlar, yalnızca TBMM'ye yapılabilir.

Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu onüç (13) üyeden oluşur. Üyelerin üçü Yargıtay, ikisi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir.

Dört üye **Meclis'te grubu bulunan siyasi partilerce gösterilecek** ve nitelikleri kanunda gösterilen **temsilciler** içinden TBMM tarafından "karar yeter sayısı" ile seçilir.

İki üye, daha önce siyasi parti üyeliği veya adaylık kaydı olmamış **avukatlar** içinden **Türkiye Barolar Birliği** tarafından gösterilecek iki kat aday arasından TBMM tarafından "karar yeter sayısı" ile seçilir.

Kalan iki üye de, yine siyasi partilerde adaylık ve üyelik kaydı bulunmayan **hukuk, siyasal, iktisadi ve idari bilimler** fakültelerinde görevli öğretim üyeleri arasından ve **YÖK**'ün göstereceği iki kat aday içinden TBMM tarafından "karar yeter sayısı" ile seçilir.

Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Üyeliklerde boşalma olursa en geç bir ay içinde yukarıdaki usulle seçim yapılır.

Sonnotlar

- 1 Yerel yönetimlerde uygulanmak üzere seçim ilkesi ilk kez "Meclis-i Ahkâm-ı Adliye"nin (Yargıtay) hazırlamış olduğu bir nizamnamede (yönetmelik) ele alınmıştır. Buna göre Maliyede reform için vilayet ve sancak merkezlerine gönderilen maliye memurları yani "muhassil"lerin (tahsilâtçı anlamında) yanında oluşturulan "meclis-i muhassilin"lere; muhassil ve maiyet kâtipleri, hâkim, müftü, askeri zabıt, gayr-i müslim ahali varsa onların ruhani reisleri ve memleket ahalisinin ileri gelenlerinden 6 kişi üye olacaklardı. Bu altı kişi seçimle bu göreve getirileceklerdir. Bu konudaki hukuki düzenlemeye göre "seçmen"ler "mahal ahalisinin (o yörenin) en a'kal (daha akıllı), erşedi (daha reşit, ergin), afif (iffetli, namuslu) ve aslahı (daha iyisi) olmasının yanı sıra oldukça umur'î devlet ve ahval'î memlekete vakıf ve aşına" olanların arasından kura ile belirlenecektir. Seçmenler ise; kazaya bağlı köylerden kura ile seçilecek beşer kişi ile kaza merkezlerinden 20-50 kişi olacaktır. Seçmenlik için aranan şartlar ise; "ahali'î kazanın söz anlar ve eshab'î emlak (mülk sahibi) ve erbâb'î iktidar (siyasetten anlayan) addolunanları..." olarak belirtilmiştir. Bir araya toplanan bu seçmenlerin karşına adaylar çıkarılacak ve tek tek her adayı isteyen bir tarafa diğerleri karşı tarafa geçmek suretiyle seçim yapılacak ve en fazla oyu alan seçilecekti. Oyların eşit çıkması halinde "kur'ayı Şer'îye'ye müracaat edilecekti. Bkz: İlber Ortaylı; *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 20-21. Aynı konuda; Mehmet Ö. Alkan; "Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla)", *Anayasa Yargısı*, Sayı: 23, 2006, s. 133,138.
- 2 *Meclis Azasının Suret-i İntihab ve Tayinine Dair Talimat-ı Muvakkate*, 10 Şevval 1293 (Meclis Üyelerinin Seçilme ve Atanma Biçimine İlişkin Geçici Yönetmelik, 24 Ekim 1876). Bkz: Tarhan Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, Milliyet Yayınları (No:7), İstanbul, Temmuz 1982, s. 135-137.
- 3 Şeref Gözübüyük, Suna Kılı; *Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000 (2. Baskı), s. 43-55.
- 4 Erol Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, TESAV Yayınları No: 24, Ankara, Eylül 2003, s. 83.
- 5 İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati, 20 Temmuz 1324, (Milletvekili Seçimi Geçici Kanunu, 2 Ağustos 1908). Bkz: Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 138-151.
- 6 Bkz: Gözübüyük, Kılı; *Türk Anayasa Metinleri*, s. 84-88.
- 7 Bu Kanun- Muvakkat'daki idari birim olarak "Sancak" ile 1920 tarihli Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetince yayınlanan tebliğdeki "Liva"nın seçim çevresi olmasına dair hükmün dışında 1876'dan günümüze kadar ki tüm seçim kanunlarında *seçim çevresi olarak "Vilayet"* yani il idari birimi benimsenmiştir. Bkz: Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 139-140.
- 8 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 140-147.
- 9 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 140-147.; Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 200-201.
- 10 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 156-157.; Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 27-28.
- 11 Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 32.
- 12 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 158.
- 13 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 166.
- 14 Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 32.
- 15 14 Aralık 1942 Tarih ve 4320 Sayılı *Mebus Seçimi Kanunu*, 17 Aralık 1942 Tarih ve 5285 Sayılı Resmi Gazete.
- 16 Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 201-202.

SDE Analiz

- 17 5 Haziran 1946 Tarih ve 4918 Sayılı *Milletvekilleri Seçimi Kanunu*, 5 Haziran 1946 Tarih ve 6326 Sayılı Resmi Gazete.
- 18 Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 202.
- 19 9 Temmuz 1948 Tarih ve 5258 Sayılı *Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek Maddeler Eklenmesine Dair Kanun*, 14 Temmuz 1948 Tarih ve 6957 Sayılı Resmi Gazete.
- 20 Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 202-203.
- 21 TBMM Tutanak Dergisi, C. 24, 1950, S. Sayısı: 161, s. 3'den aktaran; Abdullah Attıla Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 71.
- 22 Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s. 71.
- 23 TBMM Tutanak Dergisi, C. 24, 1950, S. Sayısı: 161, s. 4'den aktaran; Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s. 71-72.
- 24 Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s. 72
- 25 TBMM Tutanak Dergisi, C. 24, 1950, S. Sayısı: 161, s. 41'den aktaran; Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s. 73-74.
- 26 7 Şubat 1950 Tarih ve 5545 Sayılı *Milletvekilleri Seçimi Kanunu*, 21 Şubat 1950 Tarih ve 7438 Sayılı Resmi Gazete.
- 27 Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 29.
- 28 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 200-237. ;Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 205-213.
- 29 Süleyman Güngör; *"Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı"*, Mülkiye Dergisi, Sayı 247. (İnternet Erişimi; 29.02.2012; <http://www.angelfire.com/sd/gungor/yazi/secimkanunu.htm>)
- 30 17 Şubat 1954 Tarih ve 6272 Sayılı *Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun*, 23 Şubat 1954 Tarih ve 8641 Sayılı Resmi Gazete
- 31 Erdem; *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, s. 238-241.
- 32 26 Nisan 1961 Tarih ve 298 Sayılı *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun*, 2 Mayıs 1961 Tarih ve 10796 Sayılı Resmi Gazete.
- 33 25 Mayıs 1961 Tarih ve 306 Sayılı *Milletvekili Seçimi Kanunu*, 30 Mayıs 1961 Tarih ve 10815 Sayılı Resmi Gazete.
- 34 Cumhuriyet Senatosu için; 1961, 64, 66, 68, 1973, 75, 77 ve 79 olmak üzere toplam 8 kez seçim yapılmış ve 24 Mayıs 1961 Tarih ve 304 Sayılı *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu* (Resmi Gazete Sayı: 10815, 30.05.1961) hükümleri uygulanmıştır. Bkz; Tuncer; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, s. 32.
- 35 13 Temmuz 1965 Tarih ve 648 Sayılı *Siyasi Partiler Kanunu*, 16 Temmuz 1965 Tarih ve 12050 Sayılı Resmi Gazete.
- 36 10 Haziran 1983 Tarih ve 2839 Sayılı *Milletvekili Seçimi Kanunu*, 13 Haziran 1983 Tarih ve 18076 Sayılı Resmi Gazete.
- 37 22 Nisan 1983 Tarih ve 2820 Sayılı *Siyasi Partiler Kanunu*, 24 Nisan 1983 Tarih ve 18027 Sayılı Resmi Gazete.
- 38 Söz konusu kanunlarda bugüne kadar birçok değişiklikler yapılmıştır. Buna göre 298 sayılı Kanun toplam 33 kez; 2839 sayılı Kanun toplam 12 kez; 2820 sayılı Kanun da toplam 19 kez değiştirilmiştir. Değişikliklerin tam listesi için bkz; Necmi Yüzbaşıoğlu; *Anayasa Hukukunun Temel Metinleri*, Beta Yayınları, İstanbul, Eylül 2008 (5. Baskı), s. 533-534; 563; 653.
- 39 Anayasa Mahkemesinin YSK'nın yüksek mahkeme sayılamayacağına ilişkin kararı için bkz; 18.2.1992 tarih ve Esas: 1992/12, Karar: 1992/7 Sayılı Gerekçeli Kararı, 13.5.1992

- tarikh ve 21227 Sayılı Resmi Gazete. Yüksek mahkeme sayan kararı için bkz; 06.03.1973 gün, E. 72/56, K. 73/11, AYMKD., Sayı: 11, s.144.
- 40 Özbudun, Teziç; *Anayasa Hukuku*, s. 284.
- 41 "Anayasa'da "Yasama Bölümü" içinde yer alan Yüksek Seçim Kurulu, yalnız seçimlerin genel yönetim ve denetimini yürüten bir kurul değildir. Yargıtay ve Danıştay'ın kendi içlerinden çıkardıkları üyelere oluşan seçimlerin yargısal denetimini de sağlayan karma egemen üst yargı merciidir." Bkz; Yüksek Seçim Kurulu Resmi Web Sitesi; <http://www.ysk.gov.tr/ysk/index.html>. (İnternet erişimi: 11.03.2012).
- 42 Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s. 67.
- 43 Erdoğan Teziç; *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, Ağustos 2009 (13. Baskı),s. 284.
- 44 Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s. 68.
- 45 Fransa Anayasası madde 59, bkz; *Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları*, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, Mayıs 2011, s. 190.
- 46 Avusturya Federal Anayasası madde 141, bkz; *Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları*, s. 82-83.
- 47 Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası madde 41, bkz; *Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları*, s. 229.
- 48 Bingöl; *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, s.69.
- 49 Erdoğan Teziç; *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, Ağustos 2009 (13. Baskı), s. 284.
- 50 Vahap Coşkun; "Vesayetin Yüksek Seçim Kurulu", <http://www.sde.org.tr/kose-yazilari/861/vesayetin-yuksek-secim-kurulu.aspx> (internet erişimi; 11.03.2012)
- 51 Sabah Gazetesi, 20.09.2002.
- 52 Coşkun; "Vesayetin Yüksek Seçim Kurulu".
- 53 Coşkun; "Vesayetin Yüksek Seçim Kurulu".
- 54 Fehmi Işıklar Kararı (YSK Kararı, 1988/311)
- 55 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 130 uncu maddesinin sonundan bir önceki fıkrasında, "... Ancak, adaylığın kesinleşmesinden sonra, adayın Türk olmadığına, yaşının kanunda gösterilenden küçük olduğuna, okuryazar olmadığı veya seçilme yeterliliğini kaybettiren bir mahkûmiyeti bulunduğuna ilişkin iddialar dışındaki nedenlerle adaylara itiraz olunamaz. Bu hüküm olağanüstü itirazlar için de geçerlidir".
- 56 Merve Safa Kavakçı Kararı (YSK Kararı, 1999/1585) "KAVAKÇI'nın izin almadan yabancı devlet vatandaşlığını kazandığı için Türk vatandaşlığı kaybettirilmiştir, kararı Bakanlar Kurulu'nca seçim sonrasında alınıp 13 Mayıs 1999'da yayınlanmıştır. Dolayısıyla, "seçilme yeterliliğinin kaybı" seçildikten sonra olduğu için, üyelikten düşürüp düşürmemeye Meclis karar vermelidir".
- 57 Fazıl Hüsnü Erdem, Yunus Heper; *Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları ve Anayasa Önerileri (Madde Karşılaştırmalı)*, SETA Yayınları No: 15, Ankara, Aralık 2011, s. 218-221.
- 58 Bekir Berat Özipek, vd.; *Vesayetsiz ve Tam Demokratik Bir Türkiye İçin İnsan Onuruna Dayanan Yeni Anayasa*, SDE Raporu, Ankara, Mayıs 2011, s. 41-42.
- 59 Kemal Gözler; *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010, s. 314.